

SLOVENSKI

vestnik

GLASILO SLOVENSKE KOROŠKE

Letnik VIII.

Celovec, petek, 27. november 1953

Štev. 55 (606)

10 let nove Jugoslavije

Prihodnjo nedeljo bodo praznovali narodi Jugoslavije desetletnico odkar so bili na drugem zasedanju AVNOJ-a 29. novembra 1943 v Jajcu položeni temelji nje nove socialistične državnosti, ki je danes bolj svetla in usmerjena v lepšo bodočnost ljudstva kakor kdaj koli. Pot, ki so jo prehodili jugoslovanski narodi v teh desetih letih, je ena sama zmaga, zmaga nad fašističnimi zavojevalci, zmaga nad gospodarskimi težavami prvih povojnih let, zmaga nad agresivnimi udarci s strani nekdanjih »velikih zaveznikov«, zmaga v borbi za demokracijo in neodvisnost, za mir in prijateljsko sožitje med narodi sosedih, zmaga nad mračnim včerajšnjim za svetlejši jutrišnji dan.

Brez dvoma pomemben korak naprej na poti zmage, na poti socialistične izgraditve in napredka nove Jugoslavije, so bile volitve za zvezno ljudsko skupščino in skupščine ljudskih republik minulo nedeljo, teden dni pred 10. obletnico zgodovinskega zasedanja AVNOJ-a. Jugoslovansko ljudstvo je ponovno izkazalo svojo visoko politično zavest in se z glasovnicami v rokah v nepresegljivi večini izjavilo za kandidate Socialistične zveze delovnega ljudstva. Vsem svojim dosedanjim zmagam je pristavilo še novo zmago. S tem pa je tudi še bolj dvignilo ugled nove Jugoslavije v vsem svetu, zlasti v naprednem, ki mu je zgled, kako tudi mala država lahko uspešno in neodvisno koraka naprej po poti socialističnih zmag.

Ponovni korak za državno pogodbo

V sredo so izročili zapadni veleposlaniki v Moskvi enake note sovjetski vladi, v katerih ponovno predlagajo nadaljevanje pogajanj za končno sklenitev avstrijske državne pogodbe. V notah je izražena pripravljenost reševati to vprašanje tudi po diplomatski poti, kakor je zahtevala Sovjetska zveza od sedaj že dvakrat. Ponovno je povedano, da se ZDA, Anglija in Francija odrekajo skrajšanemu osnutku.

Etbin Kristan, veliki borec za pravice delovnega ljudstva je umrl

Minulo nedeljo zvečer je v Ljubljani v 86. letu svoje starosti preminul slovenski pisatelj in borec Etbin Kristan. Pokojni je vse svoje dolgo delavno življenje posvetil neutrudni borbi za pravice delovnega ljudstva. Njegovo delo je bilo tesno povezano z delavskim vprašanjem in mlad se je že vključil v socialistično gibanje. Na Dunaju, v Sloveniji in v Trstu je z vso svojo močno osebnostjo žrtvoval in delal za uresničenje svoje za življenje si stavljene visoke naloge. Nato je skoraj 40 let deloval v Ameriki, kjer je prav tako širil socialistično napredno misel in utrjeval ljubezen do domovine med slovenskimi izseljenci v Ameriki.

Etbin Kristan se je rodil v Ljubljani 15. aprila 1867, istega leta, kakor tudi pesnik proletarec Ivan Cankar, s katerim je bil pozneje po svojem delu najozžje povezan. Po gimnaziji, ki jo je obiskoval v Ljubljani in Zagrebu, je končal tudi oficirsko šolo. Iz političnih nesoglasij pa v vojaški službi ni ostal dolgo in se povsem posvetil politiki, novinarstvu in pisateljevanju.

V svojih mladih letih je nekaj časa živel na Dunaju, kjer je sodeloval v uredništvu »Arbeiter-Zeitung« in izdal tudi svoje prvo literarno delo. Delo je izšlo pod naslovom »Skice« v nemščini, ki ga je izdala dunajska železničarska organizacija. Med tamošnjimi jugoslovanskimi delavci je vneto deloval, jih bodril in organiziral. Kot govornik se je pojavil v Sloveniji leta 1896 na ustanovnem zboru Jugoslovanske socialnodemokratične stranke. Etbin Kristan je v tesnih tedanjih razmerah oral ledino socialističnemu gibanju.

Kakor napovedano, se je na svoji seji v sredo 25. t. m. bavilo zvezno vodstvo ÖVP z vprašanjem nasledstva v avstrijskem zunanjem ministrstvu. Po sporočilu ÖVP-jevske tiskovne službe je na tej seji dobil zvezni kancler ing. Raab pooblastitev, da predlaga za novega zunanjega ministra po lastni uvidevnosti osebo, ki bo pač v danem trenutku in političnem položaju Avstrije najbolj odgovarjala.

Zvezni kancler se je odločil predlagati za Gruberjevega naslednika bivšega kanclerja Figla in je ta svoj predlog še isti dan izročil zveznemu prezidentu dr. Körnerju, ki je izjavil, da se z njim strinja. Uradni akt »ustoličenja« novega zunanjega ministra, to je zaprisega v roko zveznemu prezidentu in prevzem poslov, je bil izvršen včeraj. Pred tem pa je ing. Figl izjavil, da hoče voditi tako zunanjo politiko, ki bo ustrezala avstrijskim težnjam po svobodi in neodvisnosti.

Da je zvezni kancler Raab poklical na-

zaj v vlado prav Figla, ki ga je spomladi prav on izpodrinil z mesta vladnega šefa, gotovo ni naključje in verjetno pri tem tudi niso igrale najvažnejše vloge Figlove kvalitete kot državnik. Prej se da iz tega sklepati, da so bile v ozadju medseboj za vladna mesta pepirajoče se grupacije v ÖVP, tako v pogledu na trenja med ÖVP-jevskimi stanovskimi zvezami kot med njenimi vplivnejšimi deželnimi organizacijami. Izgleda, da so nižjeavstrijski veleagrarni sloji, katerih predstavnik je Figl, spet enkrat prekosili Tirolce, ki prav tako zahtevajo sedež v vladi, pa so ga z Gruberjevim odstopom in Figlovim nastopom kot novi zunanji minister zgubili. Vprašanje je, ali se bodo po tej spremembi, ki ni le v zamenjavi zunanjega ministra, marveč predvsem v premaknitvi vpliva posameznih grupacij v ÖVP-jevskih vladnih pozicijah, trenja med njimi pomirila ali le še bolj poostrila. Saj so prav ta trenja prisilila Gruberja, da je odstopil.

Figl spet v vladi

Trst je znova sprožil južnotirolsko vprašanje

Vnema, s katero skuša italijanski ministri predsednik Pella prikazati plebiscit kot demokratično sredstvo za rešitev tržaškega vprašanja, je sprožila v avstrijski javnosti čedalje bolj živahno zanimanje za usodo avstrijskega prebivalstva na Južnem Tirolskem. Vse bolj pogosto se postavlja vprašanje, zakaj ista Italija, ki bi se sedaj rada s plebiscitom polastila Trsta in njegovega neitalijanskega zaledja, noče ničesar slišati o plebiscitu na Južnem Tirolskem. Zlasti na Tirolskem je velika zaskrbljenost za rojake v Italiji.

Na prvem zasedanju novoizvoljenega tirolskega deželnega zbora minuli torek je

tirolski deželni glavar Grauss ob odobravanju vseh poslancev in številnega občinstva poudaril, da Južna Tirolska ni pripadla k tuji državi na podlagi svobodne volje prebivalstva in da sta dve mirovni pogodbi prezrli njene pravice. Niti obveznosti iz pariške pogodbe se ne izpolnjujejo v zadostni meri, od fašizma začeto potujčevanje pa se načrtno nadaljuje. Ne moremo ostati hladnokrvni ob ugotovitvah južnotirolskega tiska, da se nahaja Južna Tirolska na poti v smrt — je dejal govornik in nadaljeval: Iskreno želimo, da bi ohranili dobre odnose z Italijo, še večja pa je naša narodna dolžnost, da pomagamo Južnim Tirolcem doseči njihove pravice. Ali ne bi moralo veljati tudi za Južno Tirolsko to, kar smatra predsednik italijanske vlade za pravično glede Trsta. Tirolski deželni zbor se bo bavil z življenjskimi vprašanji Južne Tirolske vse do njihove zadovoljive rešitve.

Veliko zborovanje v Innsbrucku

Istega dne zvečer je bilo v Innsbrucku veliko zborovanje, na katerem je govoril o vprašanju Južne Tirolske univerzitetni profesor dr. Reut-Nicolussi, nekdanji južnotirolski poslanec v italijanskem parlamentu, ki pa je moral zaradi preganjanja s strani fašistov že leta 1927 zapustiti svojo domovino. Govornik je ožigosal dvoletnost italijanske politike in je med drugim dejal: Ministrski predsednik Pella zahteva samoodločbo za Trst, dočim se Južni Tirolski ni dovolilo, da bi postala nevtralnno svobodno ozemlje. Južnim Tirolcem grozijo z državnim pravdnikom, če danes samo omenijo pravico do samoodločbe. Hkrati pa se italijanski državni ki priznavajo k evropski skupnosti. Na ta način pa nikdar ne bo prišlo do evropske skupnosti, v kateri bi mogli živeti le svobodni s svobodnimi.

Glasiilo tirolske kmečke zveze je te dni zapisalo, da se sedaj začena novo obdobje v južnotirolskem vprašanju. Pariška pogodba se ni izkazala kot primerno sredstvo za zaščito avstrijske narodnostne skupine na Južnem Tirolskem. Če pojde tako naprej, bo to ljudstvo z ali brez pariške pogodbe postalo žrtev italijanske večine. Proti temu je treba doseči jamstva, če se južnim Tirolcem namerava še naprej odrekati pravico do samoodločbe. List opominja avstrijsko vlado in zveznega kanclerja na dolžnost, naj dokažeta, da je srčna zadeva Tirolske tudi srčna zadeva vse Avstrije.

Ob koncu procesov proti „Kleine Zeitung“

Malokdaj se pripeti, da bi stal kak lažnik in obrekovalec tako ostudno gol in osramočen pred vso pošteno javnostjo, kakor se je to zgodilo sedaj tistim mazačem pri klerikalnem listu „Kleine Zeitung“, ki so si v svoji fašistični fantaziji ali pa na podlagi lastne kriminalne dejavnosti za časa nacističnega divjanja izmislili letos poleti za navivne, lahkoverne in nepoučene bralce prirojeni novinarski izrodek z imenom „Krvava meja“.

Menili so, da kopljejo jamo drugim, pa so sami padli vanjo. Od procesa do procesa so se vse globlje pogrezali v blato, s katerim so hoteli umazati čast protihitlerjevske borbe koroških in jugoslovanskih partizanov. Čast partizanstva je ostala čista in svetla, ker je tudi z najbolj nesramno lažjo ni mogoče omadeževati. Tembolj pa so se razkrinkali lažniki in klevetniki sami v vsej svoji ogabnosti.

Prav tako so se uračunali, ko so s svojo gonjo skušali zavreti in preprečevati razvoj strpnega sožitja in miru v deželi ter poglobitev dobrih sosedskih odnosov med Avstrijo in Jugoslavijo. Morda je bil res le slučaj, toda vsekakor pomemben in razveseljiv, da je celovško sodišče izreklo eno svojih obsodb nad „Kleine Zeitung“ prav tisti dan, ko so se na Dunaju pričeli plodni razgovori med jugoslovanskim zunanjim ministrom Kočo Popovičem in predstavnik avstrijske vlade o možnosti in potrebi poglobitve medsebojnih stikov in razširitve sodelovanja med obema sosednjima državama.

Tako so s „Kleine Zeitung“ vred ostali osamljeni vsi tisti, ki so na ta ali oni način asistrali hujskaštvu in zločinsko neodgovornemu početju. Zaslužene obsodbe niso le hudo prizadele neposrednih krivcev, marveč tudi njihove brate po barvi in duhu. Kdo bi se čudil pritajenim vzdihom krščanskega usmiljenja in težko zadrževanemu sočustvovanju v „Salzburger Nachrichten“ in „Volkszeitung“ spričo kazni, ki je doletela pobožnega graškega malega brata. Tudi razočaranje v Tedniku je razumljivo, ko še po tretjem procesu ni mogel preboleti, da se odgovornemu uredniku „Kleine Zeitung“ „še ni posrečilo, da bi dokazal resničnost objavljenih člankov“.

Saj res ni malenkost biti najprej prisiljen k častni izjavi s prošnjo za odpustanje in k javnemu priznanju laži pred svojimi lastnimi bralci in pred bralci Slovenskega vestnika — kar je za vatikanske agente verjetno huje od najhujših peklenških muk, nato pa z zapovrstjo biti obojen na plačilo 5.000, 2.000 in končno še 30.000 šilingov, poleg tega pa nositi še vse sodnijske stroške vseh štirih procesov.

Da je tudi vsa demokratična avstrijska javnost z našim ljudstvom vred z zadoščanjem pozdravila pravorek celovškega sodišča in enako očrčeno obsodila hujskače in kalilce miru in sovražnike dobrih odnosov med narodi sosedih, je razveseljivo znamenje, da postajajo miroljubne sile napredka čvrstejše in da se zavedajo škodljivega početja različnih nazadnjaških grupacij, ki pa jih družijo isti temni nagibi in cilji.

Skrajni čas bi že bil, da bi tudi javni organi, ki imajo nalogo skrbeti za mir in zakonitost v deželi, končno že posvetili tja, kjer se skrivajo tisti zločinci, ki so dali takoj po prvem porazu tvorcev „Krvave meje“ duška svojemu kriminalnemu razpoloženju z zločinskimi atentati na velikovski spomenik padlim za svobodo v borbi proti fašizmu. Šele z njihovo izsleditvijo in kaznovanjem ter z obnovitvijo spomenika bodo dobile obsodbe „Kleine Zeitung“ pravo vsebino.

Hranilnica in posojilnica Bilčova vabi na

slovesno otvoritev novozgrajenega zadružnega skladišča

ki bo v nedeljo, dne 29. novembra 1953, ob 10. uri dopoldne.

Po otvoritvi bo zadružno zborovanje pri Miklavžu.

Vse zadružnike in prijatelje zadružne misli iskreno vabita upravni in nadzorni odbor.

„Kleine Zeitung“ obsojena na 37.000 šilingov

Gotovi krogi govorijo in pišejo zdaj po zadnjem procesu proti »Kleine Zeitung«, da je s toliko in toliko šilingi spet rešena partizanska čast in so odstranjeni mednarodni zapletljaji. S tem skušajo vse procese, ki jih je »Kleine Zeitung« izgubila, ker pred sodiščem ni mogla dokazati resničnosti za svoje laži in obrekovanj polne »senzacije« v krvavi meji, prikazati v bolj ali manj smešni luči. Ali se ne morejo ali pa se nočejo priboriti do spoznanja, da se ob takem pojmovanju nujno postavijo v isto vrsto z onimi brezvestnimi pisuni, ki se v svojem zločinskem početju ne ustavijo niti pred najhujšimi obdolžitvami, po zasluženju in popolnoma upravičeni obsojbi pa se še užaljeno trkajo na prsa, rekoč, mi smo nedolžni, saj nismo tako mislili in nikogar nismo hoteli žaliti.

Častna izjava in tri obsodbe

V teku nekaj tednov so se pred celovskim sodiščem zaključili štirje procesi v zvezi s krvavo mejo in je bila »Kleine Zeitung« trikrat obsojena, v prvem primeru pa je morala s častno izjavo priznati, da je bilo njeno pisanje neresnično oziroma zlagano. Pisec teh člankov, ki pri »Kleine Zeitung« zavzema mesto zaupanja vrednega »strokovnjaka za južnokoroška vprašanja« in se uredništvo njegovega imena še do danes ni upalo povedati, se je v teku obravnave popolnoma razkrinkal kot brezvesten lažnik. S svojim pisanjem pa je poleg tega tudi dokazal, da ima ali zelo bujno domišljijo ali pa se neverjetno dobro spozna na podrobnosti takih gnusnih zločinov, o katerih se je res mojrsko razpisal. Vsekakor bi javnost, še posebej pa prebivalstvo južne Koroške, močno zanimalo, kdo je tisti »strokovnjak«, ki hoče s širjenjem laži in s strastnim obujanjem spomina na grozodejstva v pretekli vojni prispevati k pomiritvi v deželi. (Tako vsaj je »Kleine Zeitung« svetohlinsko opravičevala svoje krvavo pisarjenje). Verjetno bomo zaman čakali na to odkritje, kljub temu pa bomo potem vsaj vedeli, da so taki ljudje junaki le v ozadju pri brezvestnem žaljenju in blatenju poštenih ljudi. Zato pa je tudi zelo značilno pisanje »Kleine Zeitung«, ki ve povedati, da so vse priče pred sodiščem odpovedale in nobena ni hotela ničesar povedati, pri tem pa pozablja, da se prav ona pred javnostjo ne upa priznati, kdo je tisti brezvestni sadist, ki se naslaja ob pisarjenju krvavih epizod.

Pri vseh štirih procesih se je izkazalo, da si »Kleine Zeitung« in njen pisec nista delala preveč skrbi, kako bi pred sodiščem dokazala resničnost gorostasne krvave meje: medtem ko za celo vrsto inkriminiranih stavek, polnih laži in obrekovanj, sploh niso ponudili dokaza resnice, so v ostalih točkah nastopili pred sodnikom s pričami, ki so, v kolikor jih je bilo sploh mogoče resno jemati, s svojimi pričanji obremenjevale ne tožitelja marveč obtoženca, torej »Kleine Zeitung« samo. Še prav posebno klavrno pa se je končalo pričanje oziroma dokazovanje v zadnjem procesu, o katerem smo v kratkih besedah poročali že v zadnji številki.

„Nič ne vem, o tem sem samo slišal...“

V štirih nadaljevanjih svoje krvave meje je »Kleine Zeitung« težko blatila in žalila jugoslovanskih državnega uslužbenca ing. Iga Oraša, mu očitala stvari in zločine, ki presegajo že vsako mejo. »Morilec, vohun in veleizdajalec, to je slika komisarja Oraša«, »kadil se je od sveže krvi, od krvi, ki jo je pretil, ko so postali njegove žrtve žene, otroci in vračajoči se nemški vojaki«, »šentvidski krvnik vračajočih se vojakov«, »pijanec, ki nikdar v življenju ni storil nič koristnega, marveč stalno posedal v gostilni in se pustil vzdrževati od žene«, »izgubil je službo, ker so mu prišli na neke nerednosti« itd.; to so le nekatere cvetke iz obširnega leksikona laži in obrekovanj, ki ga je »Kleine Zeitung« objavila pod naslovom »Krvava meja«. V pisanju, kjer so si dovolili najhujše obdolžitve, so bili junaki, pred sodnikom pa so klavrno propadli s svojim dokazom resnice. Priče, ki naj bi dokazale resničnost gorostasnih navedb v imenovanih člankih, so ena za drugo jasno povedale: »nič ne vem, o tem sem samo slišal...«

Najprej je bila kot priča zaslišana toži-

Nekako tako je mogoče razumeti tudi razne komentarje o obsodbah »Kleine Zeitung«, o katerih smo v našem listu poročali že večkrat. Kdor je nepoučen čital članke o krvavi meji, si je moral misliti, da je na stvari morda le nekaj resničnega, kdor pa je videl klavrni propad zagovarjanja in dokazovanja resnice pred sodiščem, tisti je prišel do prepričanja, da za takšno zločinsko pisanje nobena kazen ni dovolj visoka. Kdor je listal po posameznih nadaljevanjih v »Kleine Zeitung«, pa je bil tudi mnenja, da ima pred seboj kriminalne romane, ko pa je gledal odgovornega urednika Genserja ter njegovega zastopnika dr. Rittlerja pred sodnikom, je dobil vtis, da oba dobro vesta, da od brezvestnih obdolžitev ne moreta dokazati niti ene same.

teljeva žena. Odločno je zanikala, da bi bil njen mož pijanec, ki bi ga morala ona vzdrževati. Glede službe, ki jo je po zasledbi Jugoslavije leta 1941 dobil na Koroškem, pa je izpovedala, da misli, da so bili politični vzroki. (To je pozneje potrdil tudi tožitelj kot priča sam, ki je povedal, da je službo v Spittalu ob Dravi zgubil na podlagi sklepa deželnega vodstva NSDAP, ker na Koroškem iz političnih vzrokov ni bil zaželen!)

Glavna priča, Terezija Lipuš, se je v glavnem zatekla k odgovoru: ne vem, ničesar ne vem, tako sem le slišala pripovedovati in sem to dopisniku »Kleine Zeitung« tudi izrecno povedala. Iz lastnega je vedela povedati le toliko, da je Oraš odzval papirje ustreljenim vojakom, ka-

Dobri odnosi med Jugoslavijo in Avstrijo so jim trn v peti

Kot zadnjega je sodnik zaslišal še ing. Oraša, ki je jasno in precizno zavrnil vse obdolžitve v »Kleine Zeitung« in razkrinkal pisca teh člankov kot navadnega lažnika in fantasta. Prav tako pa je pred sodiščem pokazal tudi na ozadje umazane gonje, ki so jo gotovi krogi potom zlaganih in izmišljenih pisarij o krvavi meji zagnali proti vsemu, kar je slovenskega in protifašističnega. Kakor težka obsodba lažnikov ter njihovih naredbodajalcev je zvenel Orašev odgovor na vprašanje, zakaj misli, da je prišlo do teh težkih osumljenj: »Iz pričevanja je razvidno, da nihče

terih ustrelitev je »Kleine Zeitung« očitala njemu, in si je ona ob tej priložnosti izpisala njihova imena ter jih pozneje javila občini. Zanimivo pri tej izpovedi je bilo dejstvo, da je sodišču predložila listek z imeni, ki si ga je baje takrat napisala, kljub temu pa ni točno vedela, koliko imen da ima zapisanih.

Kot naslednja priča je Jakob Mohar kljub resnosti obravnave s svojimi izpovedmi poskrbel za veselo razpoloženje v dvorani. Vprašan po številu pri njem nastanjenih partizanov je vedel povedati: bilo jih je veliko, zelo veliko, cela divizija, ki ji je poveljeval srbski kapetan. Partizanov ni poznal, bili so Srbi in Oraša ni bilo pri njih. Pripovedoval je o srbskem oficirju, ki da mu je zvečer povedal, da ga bodo skupno z dvema sosedoma še to noč ustrelili. Na sodnikovo pripombo, da bi bilo to treba le izvršiti, je odgovoril: »Ja, seveda, toda oficir mi je, ko sem mu rekel, da teh besed ne razumem, odgovoril: Pojdi, pojdi spat, saj te še ne bomo, zato tudi ne vem, če je z ustrelitvijo mislil resno ali le v šali.« O Orašu, oziroma njegovem delovanju kot dozdevni komisar, Mohar ni vedel povedati ničesar.

Prav tako tudi Blaž Jernej ni vedel povedati ničesar, zlasti ne o vodilni vlogi, ki naj bi jo po pisanju »Kleine Zeitung« moral v tistem času igrati tožitelj ing. Oraš.

Rok Sorger, ki ga je moral sodnik zaslišati s pomočjo prevajalca, je vedel le toliko, da je pokopal trupla ustreljenih vojakov, za kar pa mu povelje ni dal Oraš, še manj da bi mu naročil, da morajo trupla izginiti, da nihče ne bo zvedel o njih. Tudi ni vedel, kdo da je ustreljenim odvzel dokumente.

ne ve ničesar. Vse, kar je bilo napisanega, je zlonamerno izmišljeno, in sicer z določenim namenom. Tisti, ki je potreboval in iskal take podatke, je pritiskal na ljudi, ki so potem izpovedali razne stvari, o katerih pa nikdar niso kaj vedeli in zato tudi zdaj ničesar ne vedo. Očitki pa so naperjeni proti meni le zato, ker sem slučajno jugoslovanski državljani. Napasti jugoslovanskega državljanja je bilo pač gotovim ljudem potrebno, da bi tako lahko razbijali in kalili dobrososedske odnose med Jugoslavijo in Avstrijo. Da pa je ta moja domneva resnična, vidim že iz dejstva, da

O tem pa hujskaška propaganda molči

Tako se končajo pravljice o „begu v svobodo“

Marsikdo se še spominja, kako so letos po velikem partizanskem srečanju v Mežici skušali nekateri hujskaški listi napraviti posebno senzacijo iz tega, da je par jugoslovanskih državljanov iz želje po pustolovščini ali iz kakršnih koli nepoznanih vzrokov izskočilo iz gorenjskega vlaka, ki je takrat vozil preko avstrijskega ozemlja. »Partizani poskakali v svobodo« je triumfirala »Volkszeitung« v debelo tiskanem naslovu čez tri stolpce na najbolj vidnem mestu na prvi strani. Njeni neodvisni krščanski bratje pri »Kleine Zeitung« pa so s še večjimi črkami čez celo prvo stran ponujali na prodaj svojo revno modrost pod sorodnim kričavim naslovom o »Tito-partizanih«, ki so »izbrali svobodo«. Že takrat smo v našem listu pribili, da »Volkszeitung«, »Volkswille« in »Kleine Zeitung« še nikoli niso obvestile svojih bralcev o številnih vrnitvah v tujni razočaranih.

Z veliko naslado so takrat hujskaški listi opisovali »nevzdržne razmere v Jugoslaviji«, ki so baje prisilile tudi dva študenta, Marjana Kokalja in Alojzija Jerkiča iz Kranja, da sta »pobegnila v svobodo«. Nekaj mesecev pozneje se je pravljica o svobodi spremenila v naslednjo stvarnost:

Jerkič je imel strica v Nemčiji. Ta stric je v pismih Jerkičevi družini pripovedoval, da ima avto in krasno stanovanje in vse kar si želi in da naj vendar fant pride k njemu študirat. Zato je študent Jerkič sklenil, da pobegne v Nemčijo, za spremeljalca pa si je izbral Kokalja. Med vožnjo preko Celovca sta svoj namen izvedla.

V Celovcu so ju vtaknili v zbirališče vseh emigrantov — Jezuitsko kasarno. Vabilu v »Tujsko legijo« se nista hotela

odzvati in sta raje sprejela zaposlitev pri nekem kmetu. Ko sta si prislužila toliko šilingov, da je zadostovalo za vozno kartico do avstrijsko-nemške meje, sta pobegnili v Nemčijo. Tam so ju zaprli, dokler ju ni »rešil« stric. To pa je bilo tudi vse, kar je stric za njiju storil.

Izkazalo se je namreč, da stric nima niti lepega avtomobila niti stanovanja. Sicer je imel majhno sobico, ki pa je bila komaj za njega dovolj velika, namesto krasne limuzine pa je imel staro tovorno škatlo, s katero je prevažal drva in premog, ker je bil to njegov poklic.

Namesto na univerzo sta morala Jerkič in Kokalja na delo v rudnik, stanovala pa sta v rudniških barakah. Ker ju je stric plašil, naj nikar ne hodita nazaj v domovino — kajti na to idejo sta prišla takoj, ko sta videla, kako stric v resnici živi, — sta dolgo oklevala in si poskušala z vsemi silami izboljšati položaj. Res sta našla novo zaposlitev v neki tovarni, toda gmotni položaj se je samo poslabšal. Na študij nista mogla niti pomisliti. Zato sta kljub stričevim ugovorom šla na jugoslovanski konzulat in zaprosila za vrnitev v domovino.

Študenta Jerkič in Kokalja sta okusila »svobodo« v tujini. Vrnila sta se domov. Nista edina, ki sta nasledla brezvestni propagandi in pravljici o medu in mleku, ki se baje cedi na zapadu, a tudi ne edina, ki sta razočarana kmalu spet našla pot nazaj v domovino. O tem dejstvu pa hujskaški in Jugoslaviji sovražni listi ne zapišejo niti besedice, ker se bojijo, da bi njihovi bralci prehitro spoznali, na kako trhljih temeljih je zgrajena njihova šovinistična propaganda.

so ti ljudje čakali s svojim napadom celih osem let, medtem ko bi, če bi bilo v njihovih člankih kaj resnice, te stvari lahko pisali že mnogo prej.«

Tožiteljev zastopnik je nato v svojem govoru ugotovil, da je dokaz resnice za »Kleine Zeitung« popolnoma izpodletel, pokazal pa je, proti komu je bila gonja dejansko usmerjena. Oraša so dolžili med drugim tudi veleizdaje, izkazalo pa se je, da je Oraš deloval le v slovenski organizaciji; to so mu očitali kot veleizdajo, kakor bi danes na Koroškem marsikdo sploh hotel smatrati za veleizdajo vse, kar se dela v prid Slovencev. Govorec o neredih ob koncu vojne pa je poudaril, da se marsičemu ne smemo čuditi, če pomislimo na dogodke med vojno, tako na številne zapore, internacije, obglavljanja in izseljevanja. Na podlagi propadlega dokaza resnice je spričo težkih in najtežjih obdolžitev v »Kleine Zeitung« zahteval strogo kaznovanje krivcev.

Zagovornik obtoženca je tudi tokrat skušal ustvariti videz, da obtožbe v krvavi meji niso imele namena žaliti tožitelja, marveč je bilo vse pisano le zato, da bi pomagali razjasniti dogodke po vojni. (Popolnoma pa je pozabil priznati, da je »Kleine Zeitung« s temi članki zločinsko klevetala in žalila nedolžne ljudi.) Ko je končno moral le ugotoviti, da dokaz resnice ni uspel, pa je še nekako svareče — sicer ne vemo, komu je to veljalo — povedal, da bo še prišel čas, ko se bo o teh dogodkih lahko bolj svobodno govorilo. Očitno je tukaj mislil na zdaj že dobro znano ugotovitev »Kleine Zeitung«, po kateri se priče pred sodiščem niso upale povedati resnico, ker da so bile z gotove strani ustrahovane.

Teža žalitev v „Kleine Zeitung“ edinstvena

Da temu ni tako, je v utemeljivih obsodbe ugotovil tudi sodnik, rekoč, da so priče povedale dopisniku »Kleine Zeitung« isto kakor pred žandarmerijo oziroma sodiščem. Sodnik je poudaril, da »Kleine Zeitung« pri najtežjih obdolžitvah, ki jih je sploh mogoče napraviti, v številnih točkah sploh ni ponudila dokaza resnice, v kolikor pa je to napravila, ji je klavrno izpodletelo. Izrecno neodgovorno je, ljudi dolžiti tako strašnih zločinov in o tem pisati članke, ki bi lahko imeli mednarodne posledice.

Sodišče je ugotovilo, je sodnik nadaljeval, da si je pisec teh člankov mnoge obdolžitve in podrobnosti sploh samo izmislil in so tako težke žalitve v časopisu nekaj edinstvenega. — Končno je bil odgovorni urednik »Kleine Zeitung« obsojen na 10.000 šilingov kazni, 20.000 šilingov odškodnine ter na poravnavo sodnijskih stroškov. Ko je izrekel obsodbo, je sodnik še poudaril, da najvišje kazni le zato ni izrekel, ker je bil obtoženec še nekaznovan.

Kdo je strokovnjak za južnokoroška vprašanja pri „Kleine Zeitung“?

Zadnji proces proti »Kleine Zeitung« je le še enkrat več potrdil, da si je omenjeni list z lažmi, obrekovanji in žalitvami hotel kovati kapital, tako finančni kakor še posebej tudi politični. Vsi štirje procesi so pokazali, da si je list izbral za južnokoroškega strokovnjaka človeka, ki o stvari sploh ni poučen in vprašanja resnice in osebne časti ne jemlje preveč točno. Verjetno so njegovo ime zamolčali iz teh ali podobnih vzrokov, saj je javnost od obravnave do obravnave zaman čakala, da bi spoznala pisca, ki je res strokovnjak, toda le za fantazije in laži. Značilno pa je, da je na zadnji obravnavi manjkal tudi reporter »Kleine Zeitung« Erich Repar, ki je drugače vedno sedel poleg obtoženčevega pravnega zastopnika.

Če pogledamo skupni rezultat vseh štirih procesov: tri obsodbe in v enem primeru častna izjava ali v številnih 13.000 šilingov kazni, 24.000 šilingov odškodnine in vsi sodnijski stroški — potem lahko ugotovimo, da krvava meja ni bila preveč častna za »Kleine Zeitung«, ki se sicer ob vsaki močiči in nemogoči priložnosti šopiri s svojo zaskrbljenostjo za vero. Morda bodo končno tudi njeni izdajatelji — katoliško tiskovno društvo za Štajersko — ugotovili, da je laž greh in ima kratke noge.

Izbor odlomkov iz knjige VLADIMIR DEDIJER: JOSIP BROZ TITO

15. nadaljevanje

DVOJE POJMOVANJ

Usodno pismo

(Pred tem odlomkom je govora o napeti situaciji in nesoglasjih med ZSSR in FLRJ v prvem polletju 1948, zlasti zavzema precej prostora opis seje Centralnega komiteja KPJ 1. marca 1948, ki se je podrobno bavila s temi vprašanji.)

Tito je bil v Zagrebu, ko sta sovjetski poslanik Lavrentijev in odpravnik poslov Armjaninov zaprosila za sprejem.

Vstopila sta v sobo, kjer je sedel Tito za manjšo mizo. Lavrentijev je držal Stalinov odgovor v roki. Takoj, ko so si podali roke, je Lavrentijev izročil pismo, tako da so Tito in sovjetska predstavnika ostali kar stoje, ker jima Tito ni bil ponudil stola.

Tito je stal za svojo mizo, z eno roko se je opiral na mizo, z drugo pa je listal pismo, ki ga je v naglici bral.

Kako se je Tito počutil ta hip, kaj je mislil? Takole sam pravi o tem:

»Ko sem z očmi preletel prve vrstice, se mi je zdelo, ko da me je strela udarila. Lavrentijev in Armjaninov pa sta me prebadala z očmi, da bi videla, kako bom reagiral. Jaz nisem niti trenil, obvladoval sem se, kolikor sem se najbolj mogel.

Lavrentijev je krenil proti meni in me neprestano fiksiral. Tega ni mogel dolgo vzdržati in še preden sem prišel z očmi do konca pisma, ki je obsegalo osem strani, me je vprašal: »Kdaj dobimo odgovor?»

Na kratko sem mu odgovoril: »Pretresli bomo pismo.»

S tem je bil sestanek končan: Trajal ni dalje kakor tri do štiri minute.«

Nato je Tito vzel pismo in ga bral. Obsegalo je osem tipkanih strani v ruskem jeziku. Na vrhu je bilo z vijoličasto tinto zapisano: »Sekretno.« (Zaupno.)

Sam ton pisma je bil nenavadno surov, ukazovalen in vsebina je popolnoma ustrezala takemu tonu. Pismo se je začelo z besedami: »Vaš odgovor smatram za neresničen in zaradi tega za popolnoma nezadovoljiv.« V prvem delu pisma Stalin in Molotov navajata razloge za odpoklic sovjetskih strokovnjakov. Tu navajata kot vzrok odpoklica celo znano izjavo Djilasa pozimi leta 1944-1945 glede primerov posilstva, ki so jih zagrešili častniki in vojaki Rdeče armade, dasi je Stalin sam dejal, da je ta zadeva poravnana. Nadalje Stalin in Molotov hudo napadeta jugoslovansko vlado, ker je preprečila sovjetskim civilnim strokovnjakom, da bi dobivali ekonomske informacije za njenim hrbtnom. Stalin in Molotov sta zahtevala pravico, da njihovi strokovnjaki lahko gredo v

skrb zaradi položaja Komunistične partije Jugoslavije, trdita, da je ta partija še vedno v pollegalnem stanju, da v jugoslovanski komunistični partiji ni duha politike razrednega boja, da se dvigajo kapitalistični elementi tako v mestu kakor v vasi, a da vodstvo partije ne podvzema ukrepov, da bi omejilo kapitalistične elemente, da se je partija utopila v Ljudski fronti, da v partiji ni čutiti notranje partijske demokracije, da CK ni izvoljen, marveč kooptiran, da ni kritike in samokritike v partiji, da je sekretar partije za kadre minister za državno varnost in da se zategadelj partijski kadri postavljajo pod nadzorstvo ministra za državno varnost. Tu Molotov in Stalin dobesedno pravita: »Po teoriji marksizma je partija dolžna nadzorovati vse državne organe v deželi ter med njimi tudi ministrstvo za državno varnost, v Jugoslaviji pa se izvaja nasprotno, ker pravzaprav ministrstvo za državno varnost kontrolira partijo.«

Nadalje Stalin in Molotov obtožujeta vodilne ljudi v Jugoslaviji, da naskrivaj, za hrbtnom, obrekujejo Sovjetsko zvezo, da je »smešno poslušati pripovedi dvomljivih marksistov tipa Djilasa, Vukmanovića, Kidriča, Rankovića in drugih o VKP(b).« Kot grožnja za take stvari je naveden primer Trockega: »Mislimo, da je politična kariera Trockega dovolj poučna.«

Ko je pismo prebral, je Tito po telefonu poklical Kardelja, Djilasa, Rankovića in Kidriča, naj takoj pridejo k njemu, ker je prišel Stalinov odgovor.

Tito je počasi sem in tja hodil po svoji sobi in premišljeval o vsebini pisma, zatem je čez nekaj časa sedel za mizo in začel pisati načrt odgovora. V dveh urah je končal. Na težkem papirju podolgovate oblike z glavo:

»Predsednik ministrskega sveta, minister za narodno obrambo, maršal Jugoslavije Josip Broz Tito«, je Tito z nenavadno velikimi črkami napisal 33 strani odgovora.

Potem so prišli Kardelj, Djilasa, Ranković in Kidrič ter prebrali pismo. V njem so bili imenoma napadeni vprav Djilasa, Ranković, Kidrič in Svetozar Vukmanović-Tempo; imenovani so bili naravnost »dvomljivi marksisti«.

Jasno je, kaj sta Stalin in Molotov hotela s tem. Hotela sta napraviti razkol v CK KPJ, da bi zrušila najprej eno skupino, nato pa vse. Ni slučaj, da sta začela najprej ravno s temi štirimi. Ti tovariši so načelovali vprav tistim resorom, v katerih je NKVD zlasti izvajal poskuse infiltracije: gospodarstvo (Kidrič), armada (Vukmanović), ministrstvo za notranje zadeve (Ranković), propaganda in tisk (Djilasa).

Djilasa je dobro vedel, kaj je smoter Stalina in Molotova, a se mu je zdelo potrebno, da je rekel Titu naslednje besede:

»Stari, če se ti zdi potrebno, da mi štirje, ki smo tukaj imenoma napadeni, podamo ostavek, sem jaz pripravljen takoj storiti to.«

Tito je poskočil: »Kaj šel! Oni hočejo razbiti naš CK! A kaj vruga naj delam jaz, če odidete vi?«

Sedli so vsi štirje in se posvetovali. Soglasno so sklenili, da predložijo vso to zadevo Plenumu CK in da obveste vsa republiška vodstva. Plenum je bil sklican za 12. april v Beogradu. Sklenjeno je bilo, da na plenumu pretresejo vso situacijo in pošljejo odgovor v Moskvo.

Ko so se Kardelj in tovariši z vlakom vračali iz Zagreba v Beograd, so razpravljali o nadaljnjem razvoju odnosov z ZSSR. Ob tej priliki je tovariš Kardelj dejal:

»Od tod ni poti nazaj... Dobro poznam Ruse... Poznam njihovo logiko... Proglasili nas bodo celo za fašiste, da bi pred svetom moralno-politično opravičili svoj boj proti nam... Če bi mogli, bi nas tudi s silo likvidirali. Zaupam pa, da se to samo iz zunanjepolitičnih razlogov ne bo zgodilo...«

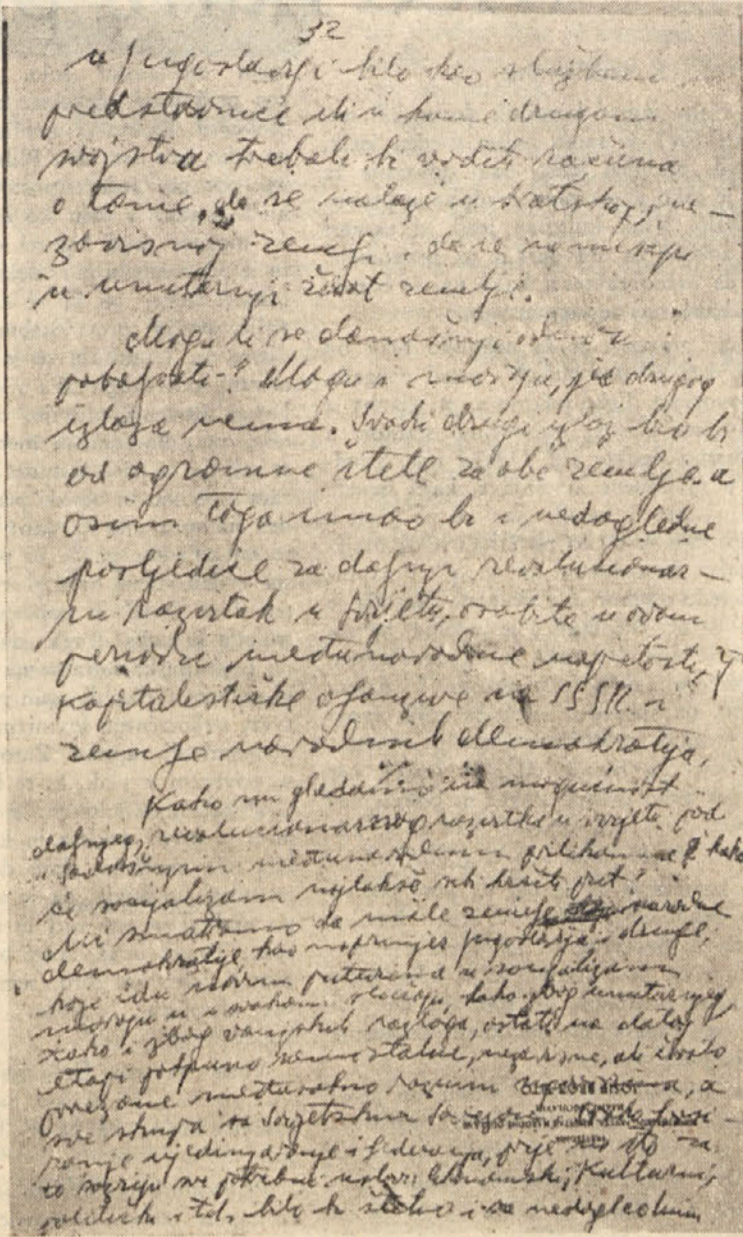
Na seji plenuma CK KPJ

V ponedeljek, 12. aprila dopoldne, so začeli člani CK KPJ prihajati na plenarni sestanek v knjižnici Starega dvora na Dedinju.

Kakšne sklepe bo sprejel CK KPJ? Ali se bo večina članov strinjala s stališčem Tita, Kardelja, Djilasa, Rankovića, ali ne bo popustila pred avtoriteti Sovjetske zveze, pred avtoriteto Stalina, o katerem jih je njihova Partija že toliko let učila, da je vodja mednarodnega proletariata?

S kakšnimi občutki je prišel Tito na to sejo? Ob neki priliki mi je dejal o tem:

»Zavedal sem se usodnosti njenega pomena. Življenje me je naučilo, da je najnevarnejše stališče v tako kritičnih trenutkih biti brez stališča, omahovati. Vedno je treba v taki kritični situaciji reagirati smelo in odločno.«

32. STRAN IZ OSNUTKA ODGOVORA, KI GA JE NAPISAL TOVARIŠ TITO NA PISMO CK VKP(b) Z DNE 27. MARCA 1948

Ko se je seja začela, je spregovoril Tito nekaj besed za uvod, navajajoč zgodovino spora, nato pa je prebral besedilo pisma ter koncept odgovora, ki ga je napisal.

(V knjigi sledi ponatis zadnjega dela koncepta.)

Svoje izvajanje je Tito zaključil z besedami: »Tovariši, upoštevajte, da tu ne gre za kakšne teoretične razprave, da ne gre tu za napake KPJ, za kak naš baje ideološki odklon. Ne smemo se dati prisiliti v razpravljanje o tem... Tovariši, tu gre predvsem za odnos med državo in državo... Zdi se mi, da se le-oni poslužujejo ideoloških vprašanj za to, da bi opravičili svoj pritisk na nas, na našo državo...»

To pismo je rezultat strašnih obrekovanj. Napačnega obveščanja... Prosim, da bo ta razprava hladnokrvna... Tu mora vsak član CK povedati svoje mnenje... Če bodo tovariši iz CK VKP(b) zahtevali zapisnik, ga jim bomo poslali...»

Ko je Tito končal svoj govor, so se začeli posamezni člani CK izjavljati, tako kakor so sedeli za mizo. Prvi je dobil besedo Edvard Kardelj, ki je izjavil, da se strinja z odgovorom, ki ga je predlagal Tito. Zatem je podal analizo ustanovitve nove Jugoslavije in vloge KPJ pri tem v minuli vojni, govoril o tem, kako je KPJ razvijala v jugoslovanskem ljudstvu globoko vero v ZSSR.

Po Kardelju so povzeli besedo Djuro Pucar, Blažo Jovanović, Svetozar Vukmanović-Tempo, Stevo Krajačić, Boris Kidrič in drugi. Vsi ti so se strinjali z odgovorom našega CK. Zatem je dobil besedo Franc Leskošek-Luka, za njim je povzela besedo Spasenija — Cana Babović:

»Ko je tovariš Tito bral pismo, sem čutila globoko krivico, ki se je zgodila naši Partiji...«

Za njo je govoril Lazar Koliševski, nato je spregovorila Vida Tomšič, za njo Miha Marinko:

»Rusko pismo pušča težak vtis za seboj. Tako mi je, kakor bi me kdo s kolom po glavi udaril. Kljub vsemu je treba vzdržati ta boj in prepričan sem, da ga bomo zmožni vzdržati.«

Potem je vstal Vicko Krstulović:

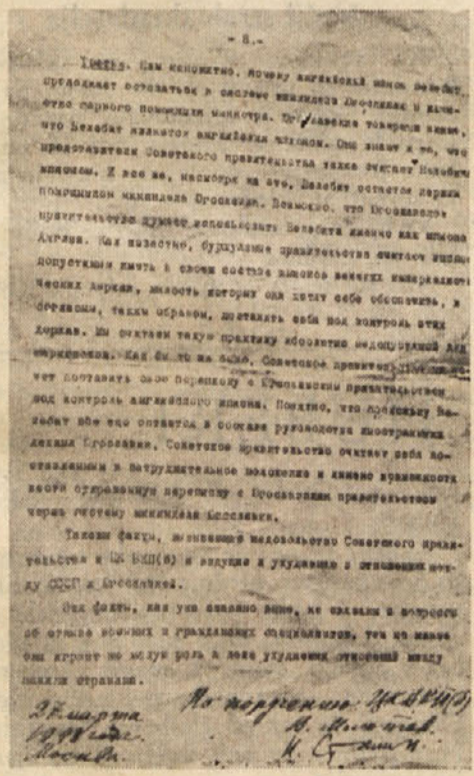
»Jaz prej nisem imel težkih trenutkov, temveč šele pred nekaj dnevi v CK, ko sem prebral to pismo. Jaz nisem teoretik, marveč govorim nagonsko kot delavec-proletarec. Iz njihovega pisma ne vidim one tovariške topline. To je pismo, ki ne kaže na napake, marveč bije po glavi. V celoti se strinjam z odgovorom, ki ga je prebral tovariš Tito.«

S prijatelji

DEDIJER V ODLOMKU „ENO JUTRO NA BRIONI“ PRIPOVEDUJE O TITU, KO STA BILA S KOČO POPOVIČEM PRI NJEM NA POČITKU NA BRIONI

Ob četrti obletnici odprtega preloma med Sovjetsko zvezo in Jugoslavijo sem govoril s Titom o usodnih dneh v začetku poletja 1948. Tito je bil na svojih vsakoletnih počitnicah na Jadranu. Večino dneva je prebil na majhnem skalnatem otočku, ki meri kakšnih pet sto vatlov v dolžino in ne več kakor osemdeset v širino. Otoček je gosto poraščen z lovoriko, rožmarinom in kaduljo, a tu pa tam je videti na njem figovo, limonovo ali pomarančevo drevo. Južna obala je ploščata in peščena in temnomodra voda tako čista, kakor more biti samo Jadransko morje. Dan je bil sončen in brez oblakov in morje popolnoma mirno, le prvi drobni valovi, kakršne dviga mistral, so s sončnimi žarki metali barvite sence po peščenem morskem dnu. Sredi otočka se je dvigal kamniten zid in nad njim z opeko krita streha.

S Kočo Popovičem sva se izkrcala, stopivši iz majhnega čolna, in krenila proti zidu, kjer je sedel Tito. Sonce je prikpekalo, toda hladni mistral ga je blažil, medtem ko je iz gostega rastlinja na otoku plal sladki opojni duh po Sredozemlju in je leno petje črčkov viselo v zraku. Koča Popović je previdno stopal od kamna do kamna. Pred nekaj dnevi je bil prišel iz bolnišnice po težavi operaciji hrbtnice in se je prišel odpočit sem. (Dalje.)

ZADNJA STRAN PISMA CK VKP(b) PODPISANA STA MOLOTOV IN STALIN

katero si bodi jugoslovansko ministrstvo in da od vsakega uradnika dobe vsakršno informacijo, ki jo žele. Stalin in Molotov sta nadalje trdila, da so sovjetski predstavniki v Jugoslaviji stavljeni pod kontrolo organov državne varnosti Jugoslavije in da se isto izvaja tudi nad predstavnikom VKP(b) v glasilu Kominforma, Judinova, ter nato zaključujeta: »Ne bo odveč pripomniti, da se podobna praksa nadzorstva nad sovjetskimi predstavniki izvaja samo v buržoaznih državah, in še to ne v vseh.

V drugem pismu Stalin in Molotov poskušata prikriti ves spor med ZSSR in Jugoslavijo z ideološkim razpravljanjem. Tu izražata svojo

Med nami povedano...

(2. nadaljevanje)

Da je vsako izmed koroških slovenskih narečij (dialektov) ne samo polno vreden jezik, ampak tudi pravilen jezik, nam dokazuje že to, kako je tako imenovano predpisano pravorečje nastalo. Vsak kulturen jezik si ustvari določene zakone za pravopis in za pravorečje, se pravi da točno zahteva, kako naj se besede pišejo in kako naj se izgovarjajo.

Slovenski pravopis je še nekoliko težji od nemškega, ker pišemo mnogo besed drugače, kot jih govorimo. Tako rečemo n. pr. glazba, a pisati moramo glasba, izgovorimo slatkor, a pisati moramo sladkor itd. Odkod taka zmešnjava? Tu ni nobene zmešnjave, kajti beseda glasba je nastala iz besede glas, ne pa glaz, a izgovori jo človek težko po črkah in si olajša izgovor tako, da spremeni „s“ v „z“. Prav tako je z besedo sladkor in z drugimi. Nastala je iz sladke + or. Polglasni e je izpadel, pa sta stopila vstric spet dva taka sovražna glasova, v tem primeru „dk“, ki se brusita in dajeta tako dolgo, da spremeni eden od njiju svojo barvo in ju nato lahko izgovorimo zapovrstjo: slatkor. Pisati pa besede tako ne smem, ker Slovenci pač tako pišemo kakor so besede nastale. Srbom se v teh stvarih laže godi, ker pišejo vsako besedo tako, kot jo govorijo.

Še bolj zamotano pa se zdi na prvi pogled slovensko pravorečje, se pravi tisti številni predpisi za izgovorjavo in za naglašanje besed. Pravim: na prvi pogled, kajti kdor malo bolj natančno prisluhne, bo spoznal, da tudi narečja v tej zadevi niso nič manj zapletena kot knjižni jezik.

Letos poleti sem poslušal v vlakcu, na progi iz Pliberka v Celovec, zelo zanimiv pogovor; ne toliko po vsebini, kot po jeziku, ki sta ga govorila dva rojaka iz pliberške okolice, priletel možakar — kmet in kakih 15 ali 16 let stara deklica, njegova hči. V žepu je nosila dve spričevali: prvo je izkazovalo oprav-

ljeno meščansko šolo, drugo pa zaključen prvi letnik neke srednje strokovne šole v Sloveniji. Pa sta se menila sem in tja, vendar ne tako, kot tista dva Pliberčana, ki sta hodila isto pot per pedes Apostolorum (po naše: peš ali k nogam) v času, ko železnice tu še ni bilo — mogoče pred kakimi osemdesetimi leti — in je pri Šmihelu prvi dejal svojemu sopotniku: „Guaj, štekej pa ži rž cveti...“ Pa sta šla dalje, počasi proti Štebnu, Dobri vasi, Tinjam, da, Grabštajn se je že videl, ko mu je odvrnil oni drugi: „Pa ri'sn, puguaj, štu tuj!“ Drugi Slovenci pravijo, da smo Korošci pač taki, vsaj Podjunčani menda. Pa naj bo, zdi se mi, da ta naša lastnost nikakor ni slaba, če radi molčimo in besede predolgo tehtamo, preden jih spravimo na dan; še vedno bolj tako, se mi zdi, kot pa če bi pledrali in duhovičili tja v dan stvari brez glave in repa. Je pa na teh dveh čudežnih popotnikih iz prejšnjega stoletja še neka druga značilnost, neka posebna pokrajinska karakterna poteza, o kateri pa bi se brez rizika da nam nazadnje kdo ne natveže ozkosrčnega šovinizma, le težko dalo kaj povedati ali zapisati. Zato je morda bolje, da se povrnem v vlak, ki se bliža menda tudi že Grabštajnu, da ulovim še oni jezikovno zanimivi pogovor dekleta in kmeta. Ta dva nista bila tako molčeča, zlasti dekle je imelo veliko povedati, le škoda, da je vlak tako neusmiljeno ropotal in sem ujel le tu pa tam kako besedo. Tu jih imraš, dragi bralce: „... smo napravili izlet na goro, sem pékla krompir za vse, učiteljica... rekla, ... sestro, drugi dan bolele nóge... itd.“

Vmes pa sem čul besede njenega očeta: „... smi'snu, n' bi šou na guaru, ripicu bi spiakua kedrje, ta pa n' bi buleve nuaje...“ itd.

Pripomniti moram, da je dekle govorilo zelo napete, ozke e-je in o-je, v pisavi jih označimo z vejico (naglasno znamenje), ki leži poševno nad glasom z vrhom proti desni. Tako

znamenje imenujemo ostrivec. Izgovarjala je pékla z istim e-jem, kakor ga rabi Nemeč v besedah „leben, gehen“, pravilno pa bi morala rabiti tisti e ki se nahaja v besedi „mehr, sehr“, pa še širje.

„O“ v besedi goro je izgovarjala kakor ga izgovarja Nemeč v besedah: „Moos, Los“, morala pa bi ga izgovoriti vsaj tako široko, odprto, kot ga izgovarja Nemeč v besedi einmal, seveda v narečju, se pravi „amol“.

In je še rekla, da je bil dan lép, z istim e-jem kot je v „sehr“, pomešala je ozke in široke e-je in o-je vsevprek. Ne rečem, da pada krivda za tako neznanje takoj na slovensko šolo, ki jo je obiskovala šele leto dni. V enem letu se slovensko pravorečje ne da naučiti. Bolj zanimivo je dejstvo, da se dekle ne zaveda, da govori narobe in si celo umišlja, da zna slovensščino bolje kot njen oče, ki tolče pač po domače, ker ga nihče ni naučil drugače.

V resnici pa je stvar prav narobe. Oče je govoril pravilno, ker je ločil ozke in široke e-je in o-je, čeprav jih je izgovarjal dvoglasniško.

Dejal je smi'snu, (= i s polglasnikom, kakor ga rabimo v besedi „pes“) na guaru, riakua, spiakua, nuaje itd. Za njega je dan li'p, sni'h bi'u, smi'h zdrau, gri'h pa skur'n. Tiata mu je duara ži'nska, bu'h pa v nebi'seh.

Iz njegovega govora so profesorji slovensščine skovali v teku časa pravila in predpise slovenskemu pravorečju. Čuli so, da izgovori naš kmet „o“ v besedi „bog“ drugače kot v besedi „gora“, prav tako „e“ v besedi „greh“ drugače kot v besedi „teta“.

S pliberškim govorom pa se da ta trditev prav lepo dokazati, seveda tudi z dolenskim, štajerskim ali kakim drugim narečjem. Kar pogledjva: najširši glas, tisti, ki zahteva največjo odprtino v ustih, je „a“, nato sledijo o, u, e in i, ki potrebuje najožjost, skoraj neznatno odprtino, ko ga izgovorim. Če govori torej Pliberčan li'p, pomeni, da je zožil „e“ tako močno,

da se čuje že skoraj kot „i“, v besedi tiata, pa je približal „e“ že skoraj a-ju, se pravi da ga je izgovoril zelo široko. Sestavljalec pravorečja je to čul in zapisal: lep ima ozek e (é), ki naj se izgovori tako kot v „leben“, teta pa ima širok e (ē) in naj se izgovarja široko kakor „mehr“. Isto reč opazimo pri o-ju; v besedi bu'h se bliža „o“ u-ju, se pravi ožjemu glasu in ga moramo zadelj tega izgovoriti kakor v besedi Moos (bóg); v guaru pa se je približal „o“ a-ju, širšemu glasu, torej ga izgovorimo široko (gōra), kakor v narečnem izgovoru „amol“.

Slovenski koroški učitelj bi moral take resnice pač upoštevati, ko dobi v roke malega, jezikovno nepokvarjenega otroka in mu stisne abecednik v roke. Moral bi pošudirati te značilnosti ljudskega pravorečja pač tam, kjer uči, bodisi v Podjuni, Rožu ali na Zilji in zidati na narečju, ki ga uporabljajo njegovi učenci. Drugega mu ni potreba kot prislusniti ljudski govorici in jo primerjati s Slovenskim pravorečjem (Rupel ali pa Slovenski pravopis 1950).

Huda metodična pregreha je, če zvodi učitelj takega otroka n. pr. od „siastre“ na sestro, kajti pot od sestre do sestre je mnogo težavnejša, da ne rečem brezuspešna, kot pa prehod od siastre na sestro, ki je komaj zaznaven. Posploševati ali poenostavljati seveda tudi takih pravorečnih pravil ne smemo, ker je vsaka ljudska govornica živa in se spreminja. Brez dvoma pa naj se naučijo naši otroci vsaj osnove pravorečja, če se že učijo knjižne slovensščine v šoli, kajti te brez pravorečja ni. Kake knjižne koroščine pa si ne sme izmišljati noben učitelj na Koroškem. Toliko o pravorečju v dialektu in knjižnem jeziku. O besednem zakladu koroških narečij in koroški ljudski dikciji pa kdaj drugič. P. A.

Opozorilo bralcem Slovenskega vestnika

Da bi mogli nuditi bralcem našega lista, zlasti pa oni generaciji, ki v šoli niti v najmanjši meri ni imela možnosti, da bi se učila svojega materinskega jezika, priložnost poglobitve v pravilno knjižno slovensščino, smo prosili priznanega strokovnjaka na tem področju, tov. dr. Mirka Rupla, ravnatelja univerzitetne knjižnice v Ljubljani, za strokovno sodelovanje v Slovenskem vestniku.

S prihodnjo številko bomo pričeli objavljati njegov poljudno napisani prispevek pod naslovom »Slovenski jezik«. Prepričani smo, da bomo s tem ustregli širokemu krogu bralcev, ki si žele izpopolniti znanje svoje materinsčine.

Večji strah skladatelja

Na velikem sprejemu pri skladatelju Rossiniju so prosili mlado damo, naj kaj zapoje. Dolgo je omahovala, nazadnje se je pa le odločila. Zapela naj bi arijo iz kake Rossinijeve opere, na klavirju pa bi jo spremljal skladatelj sam.

»Ah, dragi maestro, tako se bojim!« je bila vsa majhna.

»In jaz šele!« je mirno odvrnil Rossini.

Deset knjig — spomeniki Prežihovega Voranca

Na velikem koncertu koroške slovenske narodne pesmi v dvorani Ljudske prosvete v Mariboru, ki je bil posvečen šestdesetemu rojstnemu dnevu pisatelja Lovra Kuharja — Prežihovega Voranca, je imel pisatelj Ingolič naslednji nagovor:

Slovenska Koroška je že od nekdaj živela v srcu vsakega Slovence kot dežela zasanjanih jezer in temnih gozdov, a tudi sončnih rebri in ljubkih dolin, zastraženih od spokojnih, zvestih gora; v naših srcih je živelo tudi ljudstvo tega prelepega koščka slovenske zemlje, v nas so živeli Korošci kot čustveni ljudje, tesno navezani na svojo zemljo in govorico, na svoje žege in navade, mehki v ljubezni, a trdi in uporni, ko je bilo treba braniti slovensko besedo in slovensko misel. To podoba je še izpopolnil sin te zemlje, sin tega ljudstva: Lovro Kuhar — pisatelj Prežihov Voranc. Dela Prežihovega Voranca so pripomogla, da je vsakemu izmed nas slovenska Koroška tako znana in ljuba, kot nam je znan in ljub naš rojstni kraj.

V svojih desetih knjigah je z mojstrsko roko izoblikoval na stotine in stotine človeških postav, ki jih je vzel iz vsakdanjega, resničnega življenja; v neštevilnih zgodbah nam ni prikazal samo usodo svojih rojakov izpod njemu tako ljube Uršlje gore, marveč tudi usodo rojakov onstran Pece, še več, prikazal nam je usodo malega nacionalno in socialno tlačenega naroda, ki dolgo, predolgo prenaša težak jarem, slednjic pa ga le vrže s sebe in plane, velik, samozavesten, neukročen, v boj za lepše življenje.

Deset Prežihovih knjig je deset spomenikov trpljenja in upora in boja slovenskega naroda s te in one strani Karavanke, je deset spomenikov, ki jih je Prežihov Voranc postavil tudi sebi, svoji nesebični ljubezni do teptanega človeka, svojemu odporu do tlačiteljev, svojemu boju za pravice našega ljudstva, svojemu boju za našo osvoboditev.

Pojdimo od spomenika do spomenika!

„POVESTI“ so izpoved nepriznanega in nepoznanega najemniškega fanta, ki z bistrim očesom motri težko usakdanje življenje svoje družine in svojih sosedov, ta izpoved je sicer napisana še z okorno roko, a s toplim srcem in v preprosti, tudi samotnemu pastirju razumljivi domači govorici.

„POŽGANICA“ je že delo zrelega moža, ki ima za seboj naporno pot slovenskega social-

nega revolucionarja, je delo, ki nam kaže naše Korošce v naporu njihovih sil, kaže njihovo in našo brezupno borbo za uresničitev našega večstoletnega sna.

„SAMORASTNIKI“ so knjiga tako samoniklih ljudi, kakor je bil njihov pisatelj, ki se je zgolj z lastnimi silami dokopal do jasnega pogleda v notranje snovanje samotarskega kmečkega človeka, a tudi v revolucionarno rast našega delavstva, ki se je z vztrajno neodjenljivostjo povzpela do glasnika vseh zatiranih in zavrženih ne samo svoje domovine, marveč vseh zatirancev širnega sveta, a je kljub temu ostal zakoreninjen na svojem Prežihovem vrhu.

„DOBERDOB“ — vojni roman slovenskega naroda, a tudi roman naše samozavesti in našega upora zoper zatiralce.

„JAMNICA“ — obsežna knjiga najprej-ših podob koroške vasi, knjiga trdih, vzravnanih ljudi in ljudi, ki stoje neke ob strani življenja in prosijo za košček tople ljubezni, za drobčen žarek sončne luči.

„BORBA NA TUJIH TLEH“ — trnjeva pot brezdomca, ki je moral zapustiti rodno zemljo, ker jo je preveč ljubil, ker se je postavil v službo najbednejšim rojakom, za katere se je boril zmagaj v širokem svetu od Pariza do norveških fjordov pa od Moskve do bolgarskih rožnih poljan, da bi šel čimprej z njimi v zadnji, odločilni boj.

„OD KOTELJ DO BELIH VOD“ — poezija rojstnega kraja, poezija koroških gora in dolin pa žalost Gosposvetskega polja.

„NAŠI MEJNIKI“ — zares mejniki med starimi, zaslužnjenimi časi in velikim časom, ki je napačil narodom tostran Karavanke, za katerega pa se je bilo in je zanj umiralo tudi ljudstvo onstran Pece, Obirja in Stola.

„SOLZICE“ — prečudovita knjiga materinske ljubezni, ljubezni toplega človeškega srca do bednih in zavrženih, knjiga neomajne vere v človeško dobroto in ljubezen.

In končno zadnji, deseti spomenik — knjiga, ki smo jo dobili dve leti po pisateljevi smrti, knjiga, v kateri so zbrana dela izza prvih let njegovega pisateljevanja do poslednjih tednov, ki jih je preživel tu pri nas v Mariboru, to je „KANJUH IZ ZAGATE“, trpka knjiga, kakor je bilo vse pisateljevo življenje in je še danes trpko življenje njegovih rojakov onstran meje.

V desetih knjigah živi in bo večno živel ne samo naš koroški kmet in delavec, ne samo naša ljubljena Koroška, marveč bo večno živel tudi njen največji sin, eden naših največjih pisateljev — Prežihov Voranc.

Avgusta je minilo šestdeset let, kar se je rodil v revni bajti na Prežihovem vrhu, minilo je šestdeset let, kar je zagledal luč sveta najbolj samorastel samorastnik, kar jih je rodila slovenska zemlja. Kako bi mogli lepše proslaviti obletnico njegovega rojstva kakor s pesmi njegovih rojakov z osonjih strani Karavanških gora, z dolin in dobnav pod njimi? To pesem je ljubil nad vse, ljubil jo je, ker je njegove rojake obranila slovenski skupnosti. Tudi mi jo ljubimo, v njej ljubimo našo Koroško in tudi velikega koroškega, slovenskega poeta. Že ves večer nam govori in poje. Tudi zato, dragi rojaki, še enkrat vam iskrena hvala, da ste prišli!

FRANC SCHUBERT

Ves kulturni svet se je te dni spominjal 125. obletnice smrti velikega skladatelja in glasbenika Franca Schuberta. Dne 19. novembra leta 1828 je zatisnil oči komaj 31 let star mojster pesmi, klavirskih skladb, kvartetov in simfonij, veliki romantik Franč Schubert. Rojen je bil na Dunaju. Njegov oče je bil rodom iz Moravske, mati je bila iz Šlezije.

Tudi za nas Slovence je Schubert zelo zanimiv, saj se je potegoval za mesto stalnega dirigenta ljubljanske že po vsem svetu sloveče in preko 100 let stare filharmonije. Schubert je bil zelo sposoben, agil, plodovit skladatelj in glasbenik. Njega je gnala ljubezen do glasbe naprej, hotel je postati tudi dirigent. Mesto dirigenta ljubljanske filharmonije je bilo prosto. Za to mesto, ki je letno donajalo 800 goldinarjev, se je potegovalo več glasbenikov. Na škodo filharmonije — in lahko rečemo, na škodo vseh Slovencev — je bila Schubertova prošnja za to mesto na posredovanje ljubljanskega škofa zavržena. Mesto je bilo podeljeno nekemu Čehu. Schubert pa — popol-

noma razočaran — je moral ostati na Dunaju.

Kakšna izguba je doletela zavrznitvijo Schubertove prošnje ljubljansko filharmonijo, si lahko predstavljamo šele danes. Schubert, tako plodovit skladatelj, bi z dosego stalnega mesta, življenjske eksistence, verjetno dosegel večjo starost. Obogatil bi zaklad glasbenih umetnin in brez dvoma, še bolj uveljavil ljubljansko filharmonijo v svetu.

Toda usoda je hotela drugače. Ljubljanska filharmonija, katere častni član je bil najbolj spoštovani simfonik in sloviti skladatelj Ludwig van Beethoven, je dobila brezpomembnega dirigenta. Schubert, ki bi se gotovo z vso vsmo najbolj uveljavil v Ljubljani, je moral žalosten ostati na Dunaju.

Pomislimo samo na to, kaj bi morda ustvarila dr. France Prešeren in Schubert, če bi se seznanila v Ljubljani? Večna škoda je ostala z nepredvidnim, neveščim namješčanjem in protežiranjem dirigenta ljubljanske filharmonije, nam Slovincem in vsemu kulturnemu svetu. (F. Babič)

KOLEDAR

Petek, 27. november: Virgilij
Sobota, 28. november: Gregorij
Nedelja, 29. november: Saturnin
Ponedeljek, 30. november: Andrej, apostol
Torek, 1. december: Marijan, muč.
Sreda, 2. december: Bibijana
Četrtek, 3. december: Frančišek Ksav.

SPOMINSKI DNEVI

27. 11. 1943 Padel narodni heroj Ivo-Lola Ribar, sekretar CK SKOJ.
28. 11. 1805 Francozi so zasedli drugič Ljubljano in slovensko pokrajino — 1820 Rojen Friedrich Engels — 1943 Začetek teheranske konference.
29. 11. 1943 II. zasedanje AVNOJ v Jajcu — 1945 Razglašena Federativna Ljudska Republika Jugoslavija.
30. 11. 1806 V uporu proti Turkom so Srbi zavzeli Beograd.
1. 12. 1870 Sestanek slovenskih, hrvatskih in srbskih politikov v Ljubljani — sestavili so takozvani „Ljubljanski program“ za združenje Jugoslovanov — 1946 Prekop 25 partizanov v Borovljah.
2. 12. 1860 Rojen France Grafenauer.
3. 12. 1800 Rojen v Vrbi na Gorenjskem pesnik France Prešeren.

Št. Janž v Rožu

Zadnje nedeljo smo imeli za našo vas zanimivo gospodarsko prireditve. Slovenska kmečka zveza je prikazovala priklopni voz k traktorju »Streumeister« pri trošenju hlevskega gnoja in pri razsipanju gnojil. Do te prireditve je prišlo na željo naše Kmečke gospodarske zadruge, kateri je za ta dan posodila SKZ »mojstra trošenja« iz podravelske kmetijske šole.

Lepo število gospodarjev iz bližnje in daljne okolice je z zanimanjem sledilo predvajanju, ki ga je vodil upravnik posestva kmetijske šole v Podravljah ter razlagam in pojasnilom, ki sta jih dajala zastopnik tvrdke Steiner in tajnik POSKZ. Nekateri so se na podlagi osebnega prepričanja o kvaliteti dela in pripravnosti »mojstra trošenja« za kmečki obrat odločili za njegov nakup.

Brez dvoma je to prvi primer naše mlade kmetijske šole, da je šla s svojimi izkušnjami med kmete in jih tako konkretno prepričevala o sodobnejših metodah našega kmetovanja. Želimo, da bi pri tem primeru ne ostalo, temveč, da bi to svojo obliko pospeševanja kmetijske proizvodnje na naši vasi intenzivno nadaljevala.

Žitara ves

Minuli petek je umrl naš 83-letni župnik Weiss Valentin. V ponedeljek smo ga ob številni udeležbi žalnih gostov položili k zadnjemu počitku na domačem pokopališču, v vasi, kjer je deloval dolgih 49 let. Leta 1904 je prišel k nam za župnika. Trudil se je do visoke starosti, saj se je šele pred okoli enim letom pustil upokojiti.

Pokojni župnik je bil zavedna in trdna slovenska korenina ter je vedno stal na braniku narodnih pravic. Marljivo je sodeloval tudi v združništvu. Pri Hranilnici in posojilnici v Velikovcu je bil desetletja računski pregledovalec. Te posle je opravljal do zaplembe posojilnice po nacistih. Njegova zasluga je, da ima velikovška posojilnica svojo sedanjo hišo Narodni dom. Pokojni Weiss jo je za posojilnico kupil leta 1903, prav med časom, ko so se mestni očetje posvetovali o prodaji te hiše ter jih je tako prehitel. Razen tega se je z vnašanjem zanimal tudi za druge zadruge in je bil še do zadnjega predsednik domače živinorejske zadruge. Tako je torej pokojni župnik tudi na področju združništva, za gospodarske koristi svojega ljudstva, izpolnjeval svojo življenjsko nalogo.

Pokojnega župnika Weiss Valentin, ki je pospeševal tudi slovensko prosveto in je rade volje šel na roke SPZ ob gradnji Prosvetnega doma, bomo v Žitari vasi ohranili v lepem in trajnem spominu.

Slovenska prosvetna zveza naznanja:**VABILO**

na občni zbor Slovenskega prosvetnega društva »Gorjanci« v Kotmarj vasi, ki bo v nedeljo, dne 6. decembra, ob 10. uri dopoldne pri Plajarju.

Člani, mladi in starejši, udeležite se občnega zbora polnoštevilno, kjer bomo pregledali dosedanje delo in utrli poti v bodočo koristno prosvetno razgibanost.

Po naši zemlji**Vsi na pevski koncert v Škofiče**

»Pojdaj v Škufiče — juhe«, to nedeljo pa zares, ker pri Schützu nas čaka prijetno presenečenje in bo naša pot bogato nagrajena. Pri Schützu bo koncert združenih pevskih zborov iz Gur pod vodstvom znanega in priznanega pevovodje in skladatelja-samouka Pavla Kernjaka.

Še bodo zapeli pevci združenih zborov iz Gur pod vtisom nepozabnih doživetij s pevске turneje v Maribor in Slovenske gorice, kjer je naša narodna pesem prav po istem zboru triumfirala, vžigala in vnela srca v lepi štajerski deželi. Odmevi gostovanja v Mariboru in na podeželju v Slovenskih goricah so nad vse ugodni, ker poročajo nam, da poslušalci v Mariboru koncerta v dvorani Ljudske prosvete ne morejo dovolj prehaliti, pa tudi na podeželju v Slovenskih goricah

zatrjujejo, da so koroški slovenski pevci zapustili neizbrisno lepe vtise in je bilo vse navdušeno.

Takole kritik o koncertu v Mariboru piše med drugim resen, strog in strokovni kritik profesor glasbe in glasbeni vodja mariborske radijske postaje Golob Vlado v mariborskem »Večeru«: »Narodna pesem izraža vse naše veselje in našo bolelost, našo žegavost in našo trpkost, mehko zasnanost in krepko odločnost. Skoraj ga ni med nami človeka, ki ne bi bil najgloblje prepričan, da lepših pesmi nima noben drug narod. Če vprašamo kogar koli, katera pesem je najlepša, je odgovor vedno isti: koroška pesem.

Ni torej čudno, da je bilo zanimanje za koncert v Mariboru izredno. Dasi smo imeli v zadnjem času dosti koncertov in

SLOVENSKO PROSVETNO DRUŠTVO „EDINOST“ V ŠKOFIČAH

priredi

v nedeljo, dne 29. novembra 1953 ob dveh popoldne v gostilni »Schütz«

V ŠKOFIČAH

**KONCERT
KOROŠKIH NARODNIH PESMI**

Združeni pevski zbori z Gur bodo pod vodstvom znanega pevovodje Pavla Kernjaka nastopili z obširnimi programom koroških narodnih pesmi, s katerim so pravkar z velikim uspehom gostovali v Mariboru in Slovenskih goricah.

Vse ljubitelje slovenske pesmi od blizu in daleč

VABI ODBOR

Davna želja združnikov v Kotmari vesi se uresničuje

Minulo soboto zvečer so imeli združniki v Kotmari vasi pomembno proslavo. Na vrh nove stavbe, ki je pod streho in bodo prostori služili združnim namenom, so pripeli okrašeno drevesce »pušelj«. Ta dogodek so dostojno in primerno proslavili.

Pod streho je stavba, v katere pritličju se izgrajuje lepo skladišče, ki bo imelo prostora za deset vagonov kmečkega blaga, kakor žita, umetnih gnojil itd., spodaj pa kletne prostore za krompir ali sadje. Iz dozda dogotovljene zgradbe je poleg skladišča razviden tudi prvi del bodočega združnega doma.

Načrt za zgradbo je izdelal arhitekt Oswald, gradilo je podjetje ing. Arnold iz Borovlj, tesarska dela je izvedel mojster Gasser iz Bilčovsa, mizarska dela pa podjetje Kofler Peter iz St. Petri pri St. Jakobu.

Proslave, ki je bila pri Šmonu v St. Gandolfu, se je udeležil ves upravni in nadzorni odbor Hranilnice in posojilnice, ki je graditeljica blagovnega skladišča in bodočega združ-

nega doma. Navzoča je bila naravno predvsem združna trozvezda, predsednik Gvažar, poslovodja Čimžar in Šmon, ki so se osebno najbolj prizadevno trudili za uspeh in napredek gradbenih del. Nadalje sta bila navzoča zidarski in tesarski mojster ter vsi delavci. Žal, da se proslave zaradi bolezni ni mogel udeležiti Mirti Čimžar, kateremu pa so navzoči poslali pozdrave z iskreno željo, da bi kmalu okrevale.

Proslave pri Šmonu so se ta večer udeležile vse korenine iz domače in okoliških vasi ter mladina s svojim pevskim zborom in s svojim pevovodjem. Prispele so tudi Šmonc s svojo ženo, bivši lastnik zemljišča, ki ga je posojilnica nabavila za gradbišče. Pozneje zvečer je prispele s daljnega potovanja tudi zastopnik Zveze slovenskih zadrug, poslevoedeči podpredsednik dr. Mirt Zwitter.

Kaj kmalu je zavladalo veselje, navdušenje in sproščeno razpoloženje in vmes petje.

Strašna prometna nesreča v Rožu

V bližini Vesce, na področju občine Medborovnica, se je v četrtek pretekli teden primerila strahotna prometna nesreča, pri kateri so trije moški izgubili življenje, dve osebi pa sta bile teško in ena lažje poškodovane. Kakor izveemo, se je nezgoda pripetila takole: Neka italijanska tvrdka je prevažala gradbeni les za obnovo na področju po reki Pad opustošeno pokrajino. Prevoznik Afrim Bevere iz Vidma je les prevažal s svojim tovornim avtom iz Kočuhe na postajo v Borovlje. Navedeni četrtek so naložili na avto in prikolico 21 kubičnih metrov tesanega lesa, vse nad deset merov dolga debla. Okoli pol dne je na voznji proti Borovljam vzel na avto tudi nekatere druge osebe ki so bile na poridomov. Eden teh moških se je vsedel poleg šoferja v kabino, ostali pa so se natovorili med šoferjsko kabino in sklado natovorjenega lesa.

Na ovinku pri Vesci je privozil nasproit nek osebni avto in ko je ta dal signal, je Bevere, da bi se izognil morebitni nezgodi, svoj tovorni avto tako močno zavrl, da je ob tem nenadnem sunku, in še na klanecu, vsa natovorjena teža lesa treščila naprej proti kabini in stisnila ljudi ki so se nahajali za kabino. Udarce je bil strahoten. Trije moški in sicer

tridesetletni Edvard Slanšek iz Dol, trinpetresetletni Primož Šavnik iz Borovlj in devetindesetletni lesni trgovec Giuseppe Prepiciane iz Trsta, so bili zaradi notranjih poškodb in krvavitve na mestu mrtvi. Petdesetletni pomožni delavec Peter Kališnik je utrpel več zlomov gležnjev in težke poškodbe na glavi. Cestarju devetindesetletnemu Jožefu Hoferju, je zmečkalo prste. Franc Piskernik pa je odnesel oddrgnjene kože in je mogel ostati v domači oskrbi.

Takoj na kraj nesreče poklicani zdravnik je mogel ugotoviti samo smrt treh nesrečnih žrtev ki so jih položili pred Orašovo hišo, od koder so jih prepeljali v mrtvašnico v Borovlje. Tržaškega lesnega trgovca, ki zapuščal ženo in dva otroka, so prepeljali v Trst. Ostala dva mrtva sicer nista bila poročena, imela pa sta svojce, za katere sta tudi skrbela.

Šoferja Bevero so aretirali, ker je proti predpisom vzel na avto osebe in zaradi tega, ker je bilo vozilo preobloženo. Zaradi teh prestopkov se bo moral zagovarjati.

Tragična nesreča s tako usodnimi posledicami je vzbudila v celi okolici silno prepričanje in žalost ter globoko sočutje z nesrečnimi žrtvami in tako bridko prizadetimi svojci.

so bili vsi razmeroma dobro obiskani, je vstopnic za koncert koroških narodnih pesmi kmalu zmanjkalo in trumoma so odhajali oni, ki jih niso mogli dobiti. Burno pozdravljen je nastopil tridesetčlanski moški zbor, sestavljen pretežno iz dalevcev in kmetov.

Spored so tvorile izključno koroške narodne pesmi v priredbi Deva, Švikaršiča, Kramolca in pevovodje Kernjaka, skladateljev, ki so bili in so še s koroško zemljo in koroško pesmijo najtesneje povezani. Večina pesmi, ki so nam jih zapeli koroš-

Pevci pozor!

Vsi pevci, ki sodelujejo na koncertu v Škofičah, so naprošeni, da se zberejo eno uro pred nastopom v društvenem domu v Škofičah.

ki bratje, je sicer pri nas že dobro znana, zato nas je njih izvedba tembolj navdušila. Pevci, ki jih vodi izkušena roka skladatelja Pavla Kernjaka so upoštevali vso pravo muzikalno fraziranje, peli so z občutkom, brez vsakih velikih zunanjih gest. V zboru sta tudi dva zelo dobra in prijetna solista, Miro Kernjak in Tevži Kakl, ki sta s svojim nastopom zelo poživila ves spored. Zbor zveni ubrano, čeprav je številčno šibak.

Navdušenje občinstva je bilo silno, skoroda ni bilo pesmi, za katero ne bi hoteli, da jo zbor ponovi.

Pesmi torej, s katerimi so vrli pevci želi toliko uspeha na gostovanju v mestu in na podeželju ter so odlično prestali preizkušnjo, bodo v nedeljo zapeli ljubiteljem naše pesmi v domačem kraju v Škofičah. Nobeden ne bo zamudil lepe priložnosti in se odrekel izrednemu užitku, vsak se bo, ki bo le mogel od doma, koncerta udeležil. Z narodno pesmijo kaže naše ljudstvo voljo do življenja in daje duška svojim čustvom.

Na svidenje torej v obilnem številu v nedeljo pri Schützu v Škofičah!

Predsednik domače Hranilnice in posojilnice Gvažar je vse došle goste pozdravil in v svojem govoru orisal zgodovino kotmirške zadruge in zgodovino naporov za postavitve lastnega doma, ki bo služil poslovnim in skladiščnim potrebam Hranilnice in posojilnice, ki ima tudi svoj blagovni oddelek, pa tudi slovenski prosveti. Prizadevanja za doseg tega cilja trajajo že desetletja, ker žal pri starejši generaciji in bivši celovški združni centrali ni bilo posebne razumevanja in poguma za tovrstne, za združni procvit neobhodno potrebne gradnje. Napočil je novi čas, ki je pometel z nazadnjaškimi nazori in krepko smo prišli za delo ne glede na velik riziko in velike žrtve.

Proti koncu je spregovoril poslevoedeči podpredsednik Zveze dr. Mirt Zwitter in izrazil pozdrave in čestitke Zadrugne zveze k lepemu uspehu. Zahvalil se je vsem, ki so pri gradnji s svojim trudom sodelovali, predvsem zato, ker se Kotmirčanom izpolnjuje davna želja, saj so se že dolgo z vso vnemo borili za doseg lastnega združnega doma. Hvalevredna in zgledna je požrtvovalnost domačinov, ki so z zbirko lesa in denarja, ki jo še nadaljujejo med člani in prijatelji, veliko doprinesli k uspehu. Novo skladišče pomeni zadostitev nujnim potrebam Kotmirčanov, in bo močan činitelj za nadaljnji razvoj domače zadruge. Nadalje je omenil, da nas ne moti, če nastajajo v naših krajih brez ozira na krajevne potrebe in kljub temu, da jih dozda ni bilo treba, konkurenčna skladišča. Nič nimamo strahu, kar gradimo in delamo mi, je uresničenje dolgoletnih želja zvestih članov, močan pogoj možnosti za združno delo. Pod nobenim pogojem pa, je nadalje naglasil poslevoedeči podpredsednik, ne srejo postati naša skladišča nekaka skladišča narodne nestrpnosti in ščevanja. Naša skladišča so izraz volje, da zadostimo kmečkim potrebam, da pomagamo vsem in vsakomur, ki to sam želi in se nikomur ne vsiljujemo. Prepričani smo, da se bo ob takim zadržanju našega združništva dosegla in izkazala največja korist gospodarskim potrebam na vasi in bo preko tega najboljši doprinos za mirno in pametno sožitje v deželi.

Besede predsednika domače zadruge in poslevoedečega podpredsednika Zveze so napravile na vse navzoče močan vtis in v takem vzdušju so se vsi še v sproščeni družabnosti, ob petju in dobri postrežbi še dalje časa držali.

V Podravljah je zaživelo

Štirinajsti dan, odkar so prišli prvi naši kmečki fantje na kmetijsko šolo Slovenske kmečke zveze v Podravljah, sem se odpravil na pot, da pogledam, kako se odvija življenje na nekdanjem Vošpernikovem posestvu, v katerem se nahaja danes naša kmetijska šola. Odkar smo predali šolo v roke učiteljskemu zboru, mi službene dolžnosti še niso dopustile, da bi se pomudil med učitelji in gojenci šole.

Kakor že tolikokrat v zadnjih mesecih, ko smo za šolo v Podravljah orali ledino, jo mahnem po bližnjici proti za dober strel od postaje oddaljenem Vošpernikovem posestvu. Med potjo preiščam: Ura je tričetrt na eno, fantje bodo ravno končali s kosilom. Kak neki se le počutijo v tem svojem novem in našem domu?

Ko se bližam parku s starimi košatimi lipami in visokimi vitkimi smrekami, pridejo iz jedilnice Kezrnarjev, Količev, Mušetov, Hojninkov, Župkov in tako po vrsti. Eden od njih nosi pod pazduho žogo za nogomet. Ko se pozdravimo, vprašam „Ali jo boste malo pobračali?“ „Da“, mi odgovorijo zadovoljno in razigrano, „pol ure imamo časa do prakse, pa se hočemo malo razvedriti“. In že odhitijo na bližnji pašnik, ki leži v jesenski zapuščenosti.

V kuhinji najdem pri kosilu tov. direktorja, agrarnega svetnika Vernika, upravnika kmetije Gabriela, upravnika hleva in živine absolutnega agronomске fakultete Naceta Nachbarja, energično gospodinjico Mimijo in njeno pridno pomočnico Danico. Hišni mizar, traktorist in učitelj za rokotvorni pouk Tonej, ki me je srečal med vrati, se na dvorišču že vrti okoli traktorja, ki mu je priklopljen „mojster trošenja“.

Ko sem bil pri zidarjih, ki ravno končujejo preurejanje bivše garaže v šolsko delavnico, začujem na dvorišču udarce na gong. Ura je pol dve. Upravnik stoji na dvorišču, kjer se zbirajo gojenci na prakso. Ko je odšla „hlevska služba“ z Nacetom v hlev in ko je Hojninkov, ki ta teden čisti učilnico in spalnice ter skrbi za kurjavo, že imel metlo v rokah, prične upravnik deliti skupine: dva gresta s traktorjem: razsipat gnojilno apno, dva se odpravita na vrt, štirje v gozd, ostali pa cepit drva. Vse to se odvija naglo in v veselem razpoloženju.

V učiteljski sobi najdem direktorja, ki se pripravlja na pouk za naslednji dan. „Kako se počutite v novem položaju, tov. Vernik“ ga nagovorim. „Sedaj stvari že kar lepo tečejo“ mi odgovori in se dvigne iz za prostorne pisalne mize. „Kje pa je ing. Krasnik“ ga vprašam. Pojasni mi, da je šel na kosilo domov, in da se bo kmalu vrnil. Potem se meniva o nastalih problemih na šoli, o obisku FOA-misije, o delu v sekretariatu SKZ, o Seminarski zadrugi itd. Čez kake pol ure se odpravim gledat po kmetiji.

Na vrtu najdem dva gojenca: Količevega in Vahovega. „No kako se počutita na naši šoli?“ ju nagovorim. „Lepo je postalo“ pravita, „sedaj

smo se že privadili, učenja imamo dosti, hrana je tudi v redu. Prvi teden pa nam je bilo precej dolgčas“. In tako se menimo naprej glede prehrane, hišnega reda in učenja. Oba zatrjujeta, da jim slovenski pouk bolj odgovarja kot nemški. Samo v pravopisu so še težave. Povem jima, da odslej ne bodo več pisali po narekovanju, temveč da bodo dobili glavno vsebino predavanj v roke v obliki ciklostiranih skript. „To se bomo pa še lažje učili“ poudarita veselo in se spet lotita dela.

Ko grem mimo hleva, pride ravno Mušetov po stopnicah s skednja. Tudi on je vesel življenja na šoli. Kot član hlevske službe je pripravljaval seno za krmljenje. Štucovega iz Drašč najdem, ko polni parilnik za krompir, ki ga je ravno zakuril. Očitno ga je Nace ta teden določil za pomoč pri krmljenju prašičev. Nace sam pa urejuje s tretjim od hlevske službe v svetlem hlevu lepo očiščena okna za zimsko zračenje.

Dalj časa se zamudim pri skupini, ki cepi s starim Mirtijem drva. „Moramo tudi to narediti“, pravijo fantje, „da nas pozimi ne bo zeblo“. Strinjam se z njimi, da spada tudi to v delokrog prakse in jim pričnem pojasnjevati, kako se bo izoblikovala njihova praksa. V prihodnjem tednu bodo z ing. Polcerjem sadili nov sadovnjak, potem bodo pod strokovnim vodstvom gozdarja Zechnerja šli redčit zane-marjene gozdove. Do ta čas bo tudi šolska delavnica urejena, kjer se bodo praktično vadili v popravilu orodja, oskrbovanju strojev, vse do popravila vozov in končoč v drugem tečaju

V letošnjem letu je bilo vreme kmetu prav slabo naklonjeno. Stalno deževanje in pomanjkanje delovne sile sta otežkočala pravočasno obdelavo in spravilo pridelkov. K temu so se pridružile prvič po vojni težave pri vnovčevanju pridelkov.

Naš kmet, ki ni v neposredni bližini mesta in ki je odvisen od prekupčevalcev, je letos posebno močno občutil njihovo zbijanje cen. Poleg slabega pridelka pri tržnem krompirju, ga je letos zadel še močni padec cene krompirja in živine.

V pričakovanju tega razvoja je bila v zadnjih letih od Slovenske kmečke zveze pripravljena in s pomočjo Zveze slovenskih zadrug v Celovcu lani ustanovljena Južnokoroška seminarska zadruga, ki je vzela v svojo skrb pridelavo semenskega blaga in njegovega vnovčevanja.

Navzlic temu, da je ta zadruga še zelo mlada, je bila v letošnjem letu deležna razveseljivega odziva s strani naših kmetov. 66 njenih članov se je odločilo za razmnožitev semenskega krompirja, nekateri izmed njih pa so pridelali tudi semensko pšenico, rž in ječmen. Glavnino je seveda predstavljal krompir, ki so ga ti člani posadili 36 ha.

v delu s traktorjem na polju. Fantje kar žarijo v svojem veselju...

In skupina v gozdu. Od daleč slišim pokanje in ko pridem blizu, vidim, da so podrli debel, v vrhu odlomljen bor. Razgovarjamo se o modernem gozdarskem orodju, ki ga bodo v kratkem lahko preskusili. Ko se vračam proti poslopjem, vidim ravno Vladimira s svojim prijateljem, ko se že v drugič peljejo z 2000 kg apna na „mojstru trošenja“, da ga razsujejo na velikem travniku ob Dravi.

Ko se vrnem v učiteljsko sobo, najdem v udobnih stolih zatopljene v posvetovanje: direktorja Vernika, ing. Krasnika in njegovega kolega Naceta. Prisedem. Razgovor se vrti okoli tega, kaj vse bi še napravili, da bi bil pouk še bolj uspešen. Zato pametni predlogi padajo, zedinimo se na to in ono glede pouka in življenja na šoli. Ing. Krasnik urejuje vremensko opazovalnico, Nace hoče, da bi bila čimprej napravljena tabla za molzno kontrolo, direktor Vernik predlaga kinoprojektor za boljšo ilustracijo učne snovi. Vsi ugotovimo, da je šolski laboratorij sicer zelo obširen, toda za moderen pouk bo le še treba nekaj stvari. Na mizo dam prospekte o učilih in učnih pomočnikih, v katere se tako zatopimo, da smo skoraj preslišali pozivanje gonga, da morajo gojenci k malci.

Ob štirih najdem gojence v popolnoma novo opremljeni učilnici. Pripravljajo se na pouk iz zgodovine in slovenščine. Vsedem se med nje in se pogovarjam o vseh težavah, ki smo

Lep uspeh naših semenarjev

V četrtek minulega tedna je zapustil Koroško zadnji vagon za seme priznanega pridelka krompirja. Skupno 370.000 kg krompirja za seme — štirikrat več kot lani — so izvozili ti člani. Par desetisoč kg pa ga bo še ostalo za kritje potreb po semenju po naših vaseh.

S tem dnem se je naš kmet upravičeno oddahnil. Saj smo vsi, ki smo bili pri tem poslu prizadeti, v zadnjih tednih trepetali pred mrazom. Kakor lani je bilo treba tudi letos premostiti nepredvidene težave, predno smo dosegli izvozno dovoljenje in predno so bile vreče odpremljene za izvoz. Krogi, ki jim enostavno ne gre v račun, da bi se koroški Slovenci na svojo roko in v svojo korist gospodarsko uveljavili, niso samo nasade zelo dvomljivo ocenjevali, temveč so verjetno intrigirali tudi pri izvoznem dovoljenju ter delali težave in delo zavlačevali, ko je to dovoljenje bilo že izdano. Prav zaradi tega se je odprema semena tako zakasnila. Toda navzlic takim težavam je zadruga v svojih letošnjih namenih le uspela. Prinesla je kmetom brez dvoma lepo korist. Člani zadruga si zadovoljno manejo roke in že pripravljajo prostor za novo originalno seme za razmnoževanje v prihodnjem letu.

jih imeli s šolo. Tudi oni odprejo svoja srca in predlagajo, da bi uredili še to in ono. Vso pravico imajo za to. Na šoli mora biti red, biti pa morajo tudi demokratični odnosi in zdravo sožitje med gojenci in uslužbenci posestva. Po odkritosti fantov in po razumnosti predstojnikov niti malo ne dvomim, da bo do takega sožitja v kratkem, ko se bodo med seboj dobro spoznali, v resnici prišlo.

Ko pogledam na uro, vidim, da sem svoj čas skoraj prekoračil. In res že čaka v učiteljski sobi izkušeni od vseh gojencev najbolj priljubljeni prof. Boštar. Čez nekaj minut ga že slišimo, kako prijetno govori fantom na srce.

Naši pogovori pa se razvijajo dalje. Mladi ing. Krasnik je ves v ognju za uspeh šole. Nace je moral žal iti krmilit živino. Pretresemo skupno še enkrat vse podrobnosti in sklenemo, da bodo šli fantje v naslednjih nedeljah na poučne izlete k Čutniku, v Osojske ture, k Orenu itd. Nekaj več prostega časa bo treba fantom za razvedrilo in družabnost v čitalnici, kamor pride poleg knjig, šaha in harmonike še „igra o gnojenju“.

Ura je pol sedem. Spet slišimo gong. Fante kliče k večerji. Jaz pa moram na vlak. Grede grem še v jedilnico. Kako prijetna je in kako snažno imajo fantje servirano...

Ko grem k vlakcu, se še enkrat zamislim v današnje doživljanje. Slovenska kmetijska šola stoji. Sen zadnjih desetletij, ki so ga imeli koroški Slovenci, je resnica. In kako lepo uspeva in se razvija življenje v njej. Kdor ne vidi v Podravljah novega življenja, ne more verjeti. Res je, da smo koroški Slovenci pod praporom napredka napravili za kmečko ljudstvo v zadnjih letih velike korake naprej, a največjega smo napravili za slovensko kmetijsko šolo. Tu valovi sedaj mlada kri, kuje in izoblikuje se novo življenje na naši vasi.

Blaž Singer

Razvoj koroškega gospodarstva v luči statistike

ZAPOSLENOST V KOROŠKI INDUSTRIJI

Gospodarsko poročilo koroške deželne vlade za prvo polletje 1953 pravi, da število zaposlenih v industriji pada, število nameščencev pa da še vedno raste. Potreba po delavcih postaja manjša. Na ta razvoj brez dvoma vpliva v prvi vrsti modernizacija obratov, torej moderni stroji in sodobnejše delovne metode za pocenitev in hitrejši tempo proizvodnje. Podoba je, da prihajamo tudi na Koroškem v čas, ko se bo sprejemanje ročnih delavcev v industrijo pričelo manjšati in ko bodo tam našli mesto — kakor v industrijsko razvitejših državah — le še strokovno kvalificirani ljudje. Z ozirom na to, da gradbena dejavnost tudi močno pojava, je treba pričakovati porast viška delovne sile — torej porast števila brezposelnih. Ali bo uspel najti za te ljudi v istem tempu drugod zaposlitve, je težko prerokovati. Zelo tvegana je tudi domneva, da bo ta razvoj

zajezil odtok ljudi iz poljedelske proizvodnje, kjer ljudi manjka in kjer odpade na enega zaposlenega obdelava in oskrba 5 ha kmetijsko obdelane zemlje in nekoliko večja površina gozda.

Koroška industrija zaposluje še vedno precejšnje število žensk. Povprečni odstotek je od septembra 1952, ko je od delojemalcev bilo med nameščenci 22,6% in med delavci 18,2% žensk, narasel v juniju t. l. med delavci na 19%, dočim je med nameščenci padel na 22,5%. Največ žensk kot delavk zaposlujeta tekstilna (68%) in usnjarska industrija (48,4%). Za njima prideta industrija živil in nasladil (29,8%) ter industrija papirja in lepenke (20,6%). Ker je proizvodnja na teh področjih koroške industrije močno ustaljena, ni zaenkrat pričakovati porasta brezposelnosti med ženskim spolom.

Če pogledamo zaposlenost v koroški industriji v prvem polletju 1953 in jo primerjamo s povprečjem leta 1951, ko je bila zaposlenost

razmeroma najvišja, se nam pokaže naslednja slika:

	marec	junij	povpr.
	1953	1953	1951
rudarstvo	3.494	3.555	3.685
kamni in zemljine	2.896	3.475	3.669
železo in kovine	2.739	2.732	2.800
kemij. industrija	1.346	1.357	1.997
papir in lepenka	2.819	2.958	2.684
lesna industrija	1.319	1.475	1.435
tekstilna industrija	1.083	1.165	1.269
usnj. industrija	1.704	1.727	1.553
živila in nasladila	1.039	1.051	985
Skupno	18.439	19.495	20.076
od tega nameščencev	2.319	2.362	2.179

IZKORIŠČANJE KAPACITETE V KOROŠKI INDUSTRIJI

Tudi v tem pogledu je močna zaskrbljenost na mestu. Ze tekom lanskega leta se je pokazalo, da industrijski obrati ne izkoriščajo svoje zmogljivosti proizvodnje. Od 122 obratov v letih 1949—1952 in od 120 v letu 1953 je stoodstotno izkoriščalo svojo kapaciteto le na

slednje število obratov:

	marec	junij
1949	23	33
1950	37	38
1951	36	51
1952	25	23
1953	13	23

V koliko te številke odgovarjajo dejanski produktivnosti, je iz raznih razlogov težko ugotoviti. Vsled ERP-investicij in modernizacije obratovanja se je zmogljivost silno povečala. Vsekakor pa kažejo te številke na nevarno krčenje obratnega kapitala, nasproti kateremu se je vrednost v obrate investiranega premoženja močno povečala. Z drugimi besedami povedano: koroška industrija leze v čas „mogočnih in nedonosnih in na pol praznih hlevov“.

Najhuje pada izkoriščanje zmogljivosti v opekarah in cementarnah, v industriji železa in kovin ter v lesni in tekstilni industriji. Tako n. pr. znaša zmogljivost koroških žag 2,3 milij. kub. metrov, žagarskega lesa je vendar bilo na Koroškem posekanega v letu 1952 le 1,3 milij. kub. metr., v prvem polletju 1953 pa samo 389.215 kub. m. (Se nadaljuje)

Z A G O S P O D I N J O I N D O M

Ločitev zakoncev škoduje otrokom

Ločitev zakonske zveze je prav gotovo ne samo neprijetna, marveč tudi žalostna stvar. Koliko duševnega trpljenja povzroča ločitev že zakoncem in koliko tudi njunim otrokom. Toda zanimivo, medtem ko se mož in žena zavedata težav zaradi ločitev, mislita na otroke po navadi prav malokdaj. Kljub temu drži, da je ločitev zakoncev posebej težka in boleča prav za otroke. Zanj je v vzgojnem pogledu razen tega tudi v vsakem primeru velika škoda.

Marsikatera bo zdaj vprašala: »Torej je bolje, da ostanemo skupaj, četudi se ne razumemo? Mar je bolje, da otrok vidi in čuti, kako šepav je zakon med očetom in materjo in kako čudna je njiju ljubezen?«

Vprašanje razveze zakona ne prenese enega samega, določenega odgovora za vse primere. Gotovo pa za vse primere ločitev velja, da morajo pri njih starši misliti predvsem na otroke in ne samo nase, kot je navada. In tudi gotovo drži, da morajo zakonci v primerih, ko imajo otroke, poiskati prav vse možnosti za ponoven sporazum med seboj.

PRAVNE ZADEVE

V PRIMERIH

Pravica revnih po zakonu

Pravico iskati pred sodnijo je sem ter tja draga stvar, pravijo! »Pravica mora pač tudi od česa živeti in potrebuje koleke, če pa mora pri večjih stvareh še odvetnik pomagati, pa stane še več!«

Ker bi revnejši človek na ta način težko iskal pravico na sodniji, mu pomaga zakon o pravnem postopku, ki določa: »Kdor brez oškodovanja preskrbe, potrebne njemu in njegovi rodbini, ni v stanu, plačati stroške pravnega, more zahtevati dovoljenje pravice revnih, ako nameravana pravna zahteva in zaščita ni popolnoma brezupna, ali samo nagajiva.« — Na ta način dobi revnejša stranka v gotovi pravdi, v kateri kaj zahteva ali se brani,časno oprostitev od vseh sodnih stroškov, kolekov in drugih bremen. V pravnih, kjer je predpisana pomoč advokata, daje sodišče tudi to pomoč z dodelitvijo posebnega advokata, kot zastopnika revnih. Kadar pa je treba braniti se ali pa tožiti pri kaki drugi sodniji, ne pa pri domači, tudi če odvetnik po zakonu ni potreben, pa da revna stranka svojo tožbo ali prigovore lahko pri domači sodniji na zapisnik, sodnija pa določi po potrebi, da zastopa revno stranko pri razpravi pred drugim sodiščem za to poklicani sodni uradnik.

Kako se pridobi pravica revnih?

Predvsem je treba pri domačem občinskem uradu zahtevati potrdilo o slabih premoženjskih razmerah v smislu zakona. Potem pa se vložijo s tem potrdilom vred prošnja na pristojno pravno sodišče, ali pa se da na zapisnik pri domačem sodišču, če je pristojno kako drugo sodišče.

Kakor pri vsaki stvari, ima pa tudi ta potrebna socialna ureditev svoje pomanjkljivosti! Marsikateri, ki je tožen od stranke, ki ima pravico revnih, se pritožuje, da je to samo nagajivost, ki mu povzroča nepotrebne stroške. Sem ter tja je to res, večkrat pa tudi ne, ker celo marsikateremu pravniku uide kaka določba zakona iz spomina ali izpred oči, revnemu pa le pomaga kaka taka redka cvetlica v zakonu!

Če je pa res samo nagajivost, daje zakon sodišču možnost, da sodišče lahko samo po sebi ali na predlog odvzame pravico revnih, seveda le v slučajih, ko je to razumljivo že na prvi pogled in je potem seveda mogoča še pritožba.

Tako lahka pa taka odločitev ni: V Celovcu je bival enkrat neki obubožani laški zidarSKI mojster, ki je na ta način začel izsiljevati od premožnih tožencev poravnave, s katerimi se je marsikateri rajši odkupil z manjšo vsoto, kakor da se je pravdal skozi vse instance in plačal še mnogo več stroškov. Ker je ta zidar take pravde vlagal kar obrtoma, si sodišče ni moglo pomagati drugače, pa ga je dalo pod kuratelo!

Še nekaj: Če pa stranka, ki ima pravico revnih, zgubi pravdo, mora stroške nasprotnika poravnati, kdaj in kako, je pa drugo vprašanje!

Verjetno se čudite zakaj naj bi bil otrok ločenih staršev tako nesrečen in v čem naj bi bil tako oškodovan. V tem skopem pripisku seveda vseh sto in sto možnosti za otrokovo duševno iztirjenje zaradi ločitve staršev ne moremo niti naštet, kaj šele opredeliti, toda še ob bežnem življenju v položaj takšnega otroka lahko razumemo, da otrok ločencev v resnici trpi. Mnogokrat ga že sošolci in ostali ljudje iz okolice gledajo s pomilovanjem in obžalovanjem. Še pogosteje pa otrok trpi, ko sliši vrstnike pripovedovati o svojih mamah in očetih, o tem, kje je z njimi bil, kaj je od njih dobil in nekaj mu je rekel ta in kaj oni, kako ga je pohvalil, kako razveselil. Za vse to je on prikrajšan. Ne čudimo se, če se prav otrok ločenih staršev zapira vase, če je nekam sramežljiv, preobčutljiv in samotarski. Do vsega pride v primerih ločitve staršev ob čisto običajnih primerih, torej že tedaj, ko se ločeni starši do otroka pravilno vedejo in dobro skrbijo zanj. Zamislimo si, koliko šele trpi nesrečni otrok v primeru, ko temu ni tako!

In koliko staršev se še po ločitvi, še celo pa prej, ne prepira? Koliko ločenih zakoncev je toliko vzgojenih, da vsaj vpričo otroka govore drug o drugem z vsem potrebnim spoštovanjem? Priznajmo, maloštevilni so. In vendar, kako naj spoštuje očeta otrok, ki je slišal od matere o njem

vse, samo nič dobrega. In kako naj ljubi svojo mater, če mu je pa oče povedal o njenem »razvratnem življenju« celo zgodovino, ga celo nagovarjal, da naj pove to tudi drugim, da bodo vedeli, kakšna je in da je ona kriva, pa ne on, oče.

Ločitve, na srečo, postajajo danes vse manj potrebne. Zakonske zveze se namreč v veliko manj primerih kot so se včasih sklepele zaradi denarja in dote, zemlje in bogastva, marveč vse bolj zaradi ljubezni in čustvenega sporazuma dveh ljudi. Vendar se kljub temu zgodi, da postane kdaj ločitev neizbežna stvar. Ne pozabimo tedaj, da smo celo v najboljšem primeru otroka oškodovali in da smo zato dolžni, da mu položaja s svojo nevgojenostjo ne otežujemo še bolj. V otrokovi navzočnosti nikdar ne govorimo slabo o otrokovem drugem roditelju. Če je otrok že starejši, mu ločitev primerno pojasnimo. Toda tudi to je treba znati napraviti. Najbolje je, če povemo otroku, da je bilo skupno življenje zaradi velike različnosti nevzdržno. Nikdar pa ne razkrivajmo pred otrokom morebitne pokvarjenosti katerega od zakoncev. Nasprotno, tudi ločenim zakoncem ostane dolžnost, da goje v otroku ljubezen do drugega roditelja — pa četudi je sami ne čutilo več. Težka je naloga, toda izogniti se ji ni mogoče, če nočemo napraviti otroka nesrečnega.

ZDRAVSTVENI KOTIČEK

Za zdrave in lepe lase

Najuspešnejše sredstvo, s katerim bomo ohranili zdravo kožo na glavi in zdrave lase, je masaža. Z masažo dosežemo boljše kroženje krvi in dovajamo hranljive snovi v lase.

Za nego zdravih, premastnih ali suhih las velja pravilo: vsak večer krtačimo lase z močno krtačo pet minut in najmanj dve minuti masiramo lasišče.

Masažo vršimo na ta način, da lase razdelimo na majhne pramene in s palci dobro masiramo kožo v vseh smereh. Če imamo premastne lase, zavijmo palca v svilen papir, ki ga večkrat menjamo. Papir bo vpiljal maščobo.

Predno lase umijemo je priporočljivo, da lase namažemo z oljem, toda nikdar z vazelino ali briljantino. Najbolje je ricinovo olje. Ko namažemo glavo, pustimo najmanj pol ure, najbolje pa je, če ostane lasišče namaščeno čez noč. Posebno dobro je to za presušeno kožo na glavi, ki potem

po pranju ne štrli in bolje drži pričesko.

Lase moramo vedno umivati v mehki vodi, najbolje v deževnici. Če te nimamo, vodo prekuhamo. Ne smemo pozabiti, da je koža na glavi prav tako občutljiva kot na ostalih delih telesa, na primer na obrazu, in zato ne smemo uporabljati za umivanje alkaličnih mil, ampak tekoče šampone. Nikoli si las ne umivajmo direktno z milom, ker bomo njegove ostanke zelo težko izprali in lasje ne bodo imeli bleska, temveč bodo sivkasti, kot bi bili posuti s prahom.

Pripravljeno prekuhamo milo ali šampone razdelimo v dva dela in lase dvakrat namilimo. Potem jih dobro izplaknemo v mlačni vodi. Ko jih izpiramo zadnjikrat, naj bo voda skoraj mrzla. Dodajmo ji malo kisa ali limonovega soka. Lase sušimo s toplo brisačo, nikoli pa odkritih na soncu ali nad vročim štedilnikom. Ko so lasje suhi, jih masirajmo in nega bo popolna.

RADIO PROGRAM

RADIO CELOVEC

Dnevne oddaje razen ob sobotah in nedeljah: 6.15 Jutranja glasba — 8.15 Kaj kuham danes? — 8.30 Pozdrav zate — 10.15 in 11.00 Šolska oddaja — 11.30 Pozdrav za mesto in deželo (razen poned.) — 11.45 Za podeželsko ljudstvo — 12.00 Opoldanski koncert — 15.00 Šolska oddaja — 17.10 Popoldanski koncert.

Poročila dnevno: ob 6.00, 7.00, 8.00, 12.30, 17.00, 19.45, 21.45 in 23.55 uri.

Sobota, 23. november:

8.45 Za naše male poslušalce — 10.45 Veder dopoldne — 14.30 Želje poslušalcev — 15.15 Kulturno zrcalo tedna — 15.30 Iz vseh dolin zveni — 17.10 Šlagerji — 17.40 Philipsrevija — 20.05 Sestanek v dur in molu — 22.15 Plesna glasba.

Nedelja, 29. november:

7.20 Slovenska oddaja — 8.10 Kmečka oddaja — 8.20 Vedro se pričeni teden — 10.00 Maša — 11.45 Godba na pihala — 14.45 Pozdrav zate — 16.00 Pravljičica — 19.00 Glasba — 20.05 Herman Sudermann: Kamen pod kamni.

Ponedeljek, 30. november:

10.45 Iz ženskega sveta — 14.30 Slovenska oddaja — 17.10 Zabavni koncert — 19.15 Zmaga čez lakoto — 20.00 Špecično za vas! — 20.30 Literatura v ponedeljek — 22.30 Nove plošče.

Torek, 1. december:

11.30 Pozdrav za mesto in deželo — 14.30 Slovenska oddaja — 15.30 Za ženo in družino — 16.50 Anekdote meseca — 18.30 Slovenska oddaja — 19.15 Velika šansa — 20.15

Peljemo se s potovalnim uradom — 21.00 Godba za ples — 21.15 Življenje zmaga.

Sreda, 2. december:

10.45 Iz ženskega sveta — 14.30 Slovenska oddaja — 16.30 Koroški knjižni kotiček — 19.30 Glasba in moda — 20.00 Josef Pommer — nabiralec štajerskih narodnih pesmi.

Četrtek, 3. december:

10.45 Veder dopoldne — 14.30 Slovenska oddaja — 18.45 Kmečka oddaja — 19.15 Stalno omizje za toto — 20.00 Igra plesni orkester — 20.30 Kriminalna uganka.

Petek, 4. december:

10.45 Za dom — 14.30 Slovenska oddaja — 15.45 Nekaj za nabiralce znamk — 16.30 Vsi otroci poslušajo — 18.45 Kmečka oddaja — 19.15 Zgrabi srečo! — 20.00 Godba na pihala — 20.45 Življenje zmaga — 21.15 Plesni zvoki.

RADIO LJUBLJANA

Dnevne oddaje razen ob sobotah in nedeljah: 5.30 Dobro jutro, dragi poslušalci! — 7.00 Radijski koledar in pregled tiska.

Poročila dnevno ob: 5.45, 6.30, 12.30, 15.00, 22.00 uri — 19.00 Radijski dnevnik.

Sobota, 28. november:

13.00 Nove knjige — 13.10 Slovenske narodne in umetne pesmi — 13.45 Jezikovni pogovori — 14.00 Za oddih in razvedrilo — 14.40 Igra plesni orkester — 15.30 Za pionirje — 17.30 Med kmečkimi pevci in godci — 20.00 Slavnostna akademija v počastitev 29. novembra.

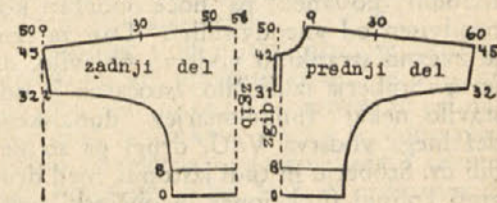
Nedelja, 29. november:

6.00 Partizanske in delovne pesmi in koračnice — 13.00 Delovni kolektivi čestitajo —

Kako pletemo ženski pullover s tričetrtinskimi rokavi kimono?

Prinašamo navodilo za pleteni ženski pullover z rokavi kimono za 92 cm prsnege obsega. Potrebujemo okrog 25 dkg tanjše volne, ki nam da na poskusnem vzorcu (na lice same desne zanke) 30 zank na 10 cm širine in 45 vrst na 10 cm višine. Pletemo s pletilkami števil. 2½.

Za zadnji del nasujemo 112 zank in pletemo 8 cm 1 desno 1 levo. Od tu dalje pletemo na lice same desne zanke. Ob straneh dodajamo po 1 zanko za vsak cm, dokler nimamo na pletilki 140 zank. Tu začnemo dodajati za rokava in sicer v vsaki drugi vrsti 2 krat po 1, 2 krat po 2, 4 krat po 3, štiri krat po 8 in 2 krat po 20 zank, skupaj 320 zank. Za rob na rokavu dodajemo obojestransko po 1 zanko na vsaka 2 cm, da dobimo 330 zank. Od tu dalje pletemo ob straneh ravno do

45 cm višine. Nato zapletemo obojestransko v vsaki drugi vrsti: 8 krat po 13 in 3 krat po 15 zank, ostalih 32 zank zapletemo obenem.

Prednji del pletemo do višine 31 cm točno po navodilih za zadnji del, nato razdelimo delo v sredini za razporek ob vratu. Na zunanji strani pletemo dalje po omenjenem navodilu, na notranji strani dosujemo še 6 zank za spodnji rob ter pletemo ravno do 42 cm višine. Tu zapletemo dosnutih 6 zank, dalje pa za vratni izrez v vsaki drugi vrsti: 1 krat 4, 3 krat po 2 in 6 krat po 1 zanko. Na rami skončamo kakor zadnji del. Desni del pletemo v nasprotni smeri.

Oba spletena dela zlikamo na rahlo na narobni strani čez vlažno krpo in jih zasukamo skupaj na rami in vzdolž rokava. Spodnji rob rokava naberemo na 24 cm, poberemo zanke ob robu in spletemo za 4 cm eno desno eno levo.

Nazadnje spletemo še ovratnik, za katerega nasujemo 110 zank in spletemo za 11 cm progastega vzorca ter zapletemo. Ovratnik zarobimo z ozkim robom. Ko smo zašile še oba stranska šiva in zavihale sprednja robova na znotraj ter ju zašile, prišijemo še ovratnik.

PRAKTIČNI NASVETI

Redko prevleko blazin — inlet požajfaj z navadnim milom na notranji strani in ne bo prepuščala perja.

*

Če dežnik prepušča dež, ga namočijo za nekaj časa v očetno kislino (essigsaurer Tonerde).

17.00 Radijska igra: Vasja Oevirk: Prikovani Peter Klepec — 17.40 Pester spored slovenskih narodnih pesmi — 20.00 Večer opernih arij.

Ponedeljek, 30. november:

8.15 Pester spored slovenskih narodnih pesmi — 11.00 Od pravljice do pravljice — 13.00 Za naše kmetovalce — 13.25 Zeleni ste — poslušajte! — 15.45 Med kmečkimi pevci in godci — 17.00 Ljudsko-prosvetni obzornik — 20.00 Simfonični koncert Radia Ljubljana.

Torek, 1. december:

13.15 Znane melodije — 14.00 Želim prijetno zabavo! — 15.30 Športni tednik — 17.10 Pesmi jugoslovanskih narodov — 20.00 Okno v svet — 20.10 Odlomki iz oper.

Sreda, 2. december:

13.00 Z obiskov pri pionirjih — 14.20 Kulturni pregled — 14.40 Umetne in narodne pesmi — 15.30 Šolska ura za višjo stopnjo — 17.10 Narodne pesmi — 17.50 Zdravstveni nasveti — 20.00 Radijska igra.

Četrtek, 3. december:

13.00 Za pionirje — 14.40 Zabavni zvoki — 15.30 Cicibanom — dober dan! — 16.00 Zeleni ste — poslušajte! — 17.30 Oddaja za ženo — 18.20 Novosti iz književnosti — 20.00 Domače aktualnosti — 20.10 Večerni simfonični koncert.

Petek, 4. december:

13.15 Pol ure z Veselimi godci in Vaškimi kvintetom — 17.50 Urednikova beleznica in pionirska pošta — 18.30 Kulturni pregled — 20.15 Večerni orkestralni spored.

VDU se razkraja

Poročali smo že, da se hoče VdU pri prihodnjih občinskih volitvah na Koroškem skriti za »heimattreu«-listo, ker pod svojim uradnim imenom v zadnjih časih doživlja polom za polomom. Začetkom tega tedna pa se je temu pridružila nova vest, ki pravi o razkroju v VdU, ki je prav tako posledica stalnega upadanja njegove pomembnosti.

Predsednik dunajske organizacije VdU, narodni poslanec dr. Stüber, je javil izstop iz te politične grupacije. Svoj mandat kot narodni poslanec pa hoče obdržati kot neodvisen od »neodvisnih«. Dan za tem je zvezno strankino vodstvo objavilo, da je dr. Stüberja izključilo. Istočasno je odstavilo nekaj funkcionarjev dunajskega deželnega vodstva VdU, drugi pa so sledili dr. Stüberju in tudi izstopili, med drugimi vplivni funkcionar in občinski svetnik VdU na Dunaju Doppler.

Ker dunajsko deželno vodstvo izključitve in odstavitve svojih funkcionarjev ni priznalo, je tudi ono v celoti bilo razpuščeno po sklepu zveznega vodstva VdU.

Trenja med dunajskim deželnim in zveznim vodstvom VdU temeljijo na tem, da se je dunajska organizacija pod vodstvom dr. Stüberja baje sploh hotela odcepiti od celotnega VdU-ja. Vsekakor je jasno, da je bila in je še med »voditelji« te stranke dedične večerašnje miselnosti ostra borba le za stolčke in funkcije in prav nič za izpolnitev njihovih obljub zaslepljenim njihovim volivcem.

Nacistična „heimattreu“ organizacija razpuščena

Varnostna direkcija za Štajersko je razpustila in prepovedala neonacistično »Zvezno domovini zveste mladine« v Grazu. Očitno je do razpusta prišlo v zvezi z nedavnimi aretacijami več oseb, ki so se pod krinko »heimattreu« udejstvovali v nacističnem duhu. Beseda »heimattreu« ima zlasti tudi na Koroškem značilen nacističen priokus.

Nemčija prepoveduje poveljevanje nacizma

Zapadnonemška vlada je sklenila pripraviti poseben zakon, ki bo omogočil prepoved vseh publikacij, ki bi skušale poveljevati nacinalsocializem ali pa pomagati pri njegovem oživljanju. Ta zakon se bo nanašal na knjige, ilustrirane časopise, časnike, letake, filme, radio, televizijske oddaje in vse ostale možnosti, ki lahko služijo propagandističnim in publikacijskim namenom.

Po poročilih tiska se je zapadnonemška vlada odločila za ta korak potem, ko so

notranja ministrstva zapadnonemških dežel prepovedala predvajanje nekega nemškega filma, ki prikazuje Hitlerjev življenjepis tako, da poveljuje nacizem. Prepoved so utemeljili s poudarkom, da je v slikah vse premalo prikazan zločinski del nacinalsocializma. Predvajanje bi lahko oživilo nacistična prizadevanja in kalilo notranji mir v Nemčiji, hkrati pa bi škodovalo misli o razumevanju med narodi ter mednarodnemu ugledu Nemčije.

Konferenca petih o Trstu na vidiku

Popustljivost Italije, o kateri je vse avstrijsko časopisje poročalo ob njenem pristanku na predlog zapadnih velesil za konferenco petih, je zelo prozorna. Če s svojim odgovorom glede konference ni več povezala zahtevo po predhodni izročitvi Trsta in cone A, je pa postavila druge »pogoje«. Neko britansko sporočilo, ki sicer ne navaja vsebine italijanskega od-

govora pravi, da so pogoji »zelo« omiljeni in da bo v najkrajšem času, ker je ugoden tudi jugoslovanski odgovor, verjetno lahko prišlo do nameravane konference.

Varnostni svet OZN je ponovno odložil diskusijo o tržaškem, vprašanju na drugi teden v decembru in sicer na zahtevo ameriškega delegata, ki jo je utemeljil s predstoječo konferenco petih.

Tudi hrvaški duhovniki imajo svoje stanovsko društvo

Pred kratkim je bil v Zagrebu ustanovni občni zbor Društva katoliških duhovnikov Hrvatske. Ustanovnega občnega zbora se je udeležilo nad 200 duhovnikov iz različnih krajev Hrvatske, duhovniška društva Slove-

nije, Črne gore, Bosne in Hercegovine ter Srbije pa so poslala veččlanske delegacije tako, da je bilo na občnem zboru navzočih skupno nad 300 katoliških duhovnikov. Delegacijo slovenskih duhovnikov je vodil župnik Medvešček.

Poleg duhovnikov, ki so načelovali posameznim delegacijam, so občni zbor pozdravili tudi: predsednik hrvaškega Sabora, zastopnik zagrebške občine, monsignor Ritig in zastopniki društev pravoslavnih duhovnikov.

Po govoru prof. Marohniča o vlogi duhovniških društev in po organizacijskem referatu so zbrani duhovniki v živahni razpravi ugotovili, da se velika večina hrvaških duhovnikov želi vključiti v svoje stanovsko duhovniško društvo. V razpravi je govoril tudi dekan bogoslovne fakultete v Ljubljani dr. Stanko Cajnkard.

Naslednjega dne je bila med predstavniki duhovniškega društva in zastopniki zavoda za socialno zavarovanje v Zagrebu podpisana pogodba o socialnem zavarovanju duhovnikov — članov društva katoliških duhovnikov Hrvatske. Svečanemu podpisovanju pogodbe je prisostvovalo okrog 100 duhovnikov. S to pogodbo, ki bo stopila v veljavo decembra, bodo duhovniki — člani svojega stanovskega društva deležni vseh pravic socialnega zavarovanja, kakor jih uživajo zaposleni delavci in nameščenci. Duhovniki bodo imeli v slučaju bolezni brezplačno zdravniško pomoč, občasni nesposobnosti za delo pravico do denarnih prejemkov, v primeru trajne nesposobnosti za opravljanje svojega poklica bodo dobivali invalidno rento, po dosegu zakonito določene starostne dobe pa bodo prejeli pokojnino.

Tudi v Srbiji se katoliški duhovniki organizirajo v svojem stanovskem društvu. Priprave za sklicanje ustanovnega občnega zbora društva katoliških duhovnikov Srbije so že izvršili.

Etbin Kristan je umrl

(Nadaljevanje s 1. strani)

kih dogajanjih na domačih tleh in da bi sam videl sadove ideje, za katero je toliko delal. Za kar se je vse svoje življenje boril, za kar je delal in pisal in za kar je kot govornik navduševal, je videl, da se v novi Jugoslaviji uresničuje. Ta mogočna zavest mu je bila na življenjski večer v veliko zadoščenje. Do zadnjega čila in prožen je živo spremljal novo prebujajočo se življenje v novi Jugoslaviji. Vseh velikih srečanj in manifestacij se je udeleževal in še vedno s svojo besedo vzpodbujal množice k nadaljnjim uspehom.

Pokojni Etbin Kristan se je živo zanimal tudi za nas koroške Slovence in njegovo delo je veljalo tudi nam. Na velikem zboru na Okroglici se je med kosilom pri maršalu Titu razgovarjal s predstavniki koroških Slovencev in dejal, da bo našo slovensko Koroško še obiskal. Žal mu je smrt prekrižala ta namen.

Slovensko ljudstvo je zgubilo z Etbinom Kristanom močno osebnost, velikega glasnika novega časa in neustrašnega borca. Zalovanju vsega jugoslovanskega ljudstva se pridružujemo tudi mi koroški Slovenci.

Po odločbi Izvršnega sveta Ljudske republike Slovenije je bil pokojni Etbin Kristan v sredo dopoldne pokopan na državne stroške na ljubljanskem pokopališču.

Samouki — znanstveniki in iznajditelji

Nedavno je bil neki urar promoviran za doktorja, ker si je kot raziskovalec podzemeljskih jam pridobil za znanost velike zasluge.

To pa ni prvi primer, da so ljudje brez diplom plodno delali na področju znanosti. Srednjeveški filozof Jakob Böhm je bil čevljar v Görlitzu, angleški filozof Herbert Spencer pa skrahirani inženir. V vseh časih so se talentirani ljudje brez diplom uspešno uveljavljali kot znanstveniki. Mikroskop je odkril branjevec Leuwenhoek. Bil je prvi človek, ki je videl drobne amebe in krvna telesca. Za univerzalnega diletanta na vseh področjih velja Lenardo da Vinci. Bil je največji inženir in izumitelj svoje dobe, »mimogrede« pa tudi pomemben slikar, kipar in fizik.

Angleški naravoslovec Faraday ni hodil kaj prida v šolo. Preživljal se je kot kurir, kolporter in potujoči knjigoveški vajenec, v prostem času pa je pridno študiral in se povzpел do enega najpomembnejših raziskovalcev tistih časov. Filozof in publicist Benjamin Franklin, čigar raziskave na področju elektrike so privedle do izuma strelovoda, je bil prvotno tiskar, ukvarjal se je tudi s kuhanjem mila. Raziskovalec sončnega spektra Fraunhofer je bil brusilec stekla in obrtniški vajenec. Louis Pasteur ni bil zdravnik. Ko je uvedel zaščitno cepljenje proti pasji steklini in vraničnem prisadu, je moral kot doktor literature sprejeti v službo neke-

ga zdravnika, ker bi mu sicer oblasti ne dovolile zdraviti ljudi.

Zdravnik Olbers iz Bremena je odkril štiri komete in več planetov. Bivši gradbenik Herschel je postal najuglednejši zvezdoslovec, ki je med drugim odkril planet Uran. Fizik Loschmidt je v mladosti pasel koze, Goethejev sodelavec Eckerman pa svinje. Leta 1924 je bil George Claude sprejet v francosko Akademijo znanosti, čeprav ni imel mature in čeprav je študiral samo mimogrede. Vzlic temu pa je postal eden največjih znanstvenikov in izumiteljev.

Leta 1836 je bil bivši pomožni delavec E. V. Burschel promoviran za častnega doktorja znanosti. Prej je v Medicinskem inštitutu v New Yorku čistil parket in gledal, kako so preparirali kosti. Ponoči pa je v laboratoriju skrivaj ponavljal, kar je podnevi videl. Ko mu je pozneje nekdo podaril priložnost o anatomiji, se ga je Burschel naučil malone na pamet in kmalu je z genialno roko prepariral kosti človeške lobanje. Najuglednejši kirurgi so se obračali nanj za nasvete, preden so se lotevali težavnih operacij. Brez sleherne diplome je Burschel na univerzi v New Yorku 30 let predaval anatomijo in bakteriologijo in več slovečih kirurgov ga je hodilo poslušat.

Takšni primeri so seveda izjeme, kažejo pa, da se lahko tudi talentiran laik uspešno uveljavlja na področju znanosti.

Zgovorne številke

V proračunskem odboru je minister za notranje zadeve navedel nekaj zanimivih številko o podelitvi avstrijskega državljanstva, o izselitvi iz Avstrije, beguncih v Avstriji in o interniranih v Sovjetski zvezi, ki jih navajamo v naslednjem-

Do 31. avgusta 1953 je bilo skupno 204.841 osebam podeljeno avstrijsko državljanstvo, številka, ki se, če se upoštevajo družinski člani, lahko podvoji. Število Volksdeutscherjev, ki so dobili avstrijsko državljanstvo, cenijo na 112.400 v številki družinske člane na 225.000 oseb. Od teh 112.400 oseb jih odpade na Dunaj 42.000, Nižjo Avstrijo 17.900, Štajersko 15.300, Zgornjo Avstrijo 11.300, Koroško 6.900, Tirolsko 6.500, Solnograško 4.800 in ostanek na ostale zvezne dežele. Zelo številne so prošnje za spremembo rodbinskih imen in to iz različnih vzrokov.

Leta 1952 in v prvi polovici 1953 se je skupno 13.248 oseb izselilo. Med temi je 6.697 oseb, ki so bile nastanjene v taboriščih, to so begunci in izgnanci. Med iz-

seljenci je bilo 9.511 Volksdeutscherjev, 3.372 beguncev drugih narodnosti in 365 Avstrijcev. Približno dve tretjini se jih je izselilo v Združene države ostali del pa v Kanado.

Stanje beguncev v Avstriji je znašalo 1. septembra 1953 skupno 279.841 oseb. Od teh jih stanuje 44.795 še vedno v taboriščih in barakah. Med temi begunci je 183.583 oseb, ki govorijo nemško, 1.001 je Židov, 29.387 raznih narodnosti, ostanek pa odpade na Južne Tirolce in nemške podanike. Avstrijska vlada je v osmih letih izdala za begunce eno milijardo šilingov.

Med 207 civilnimi interniranci, ki so se dne 14. oktobra vrnili, je bilo 29 takih, katerih zadržanje v Sovjetski zvezi avstrijskim oblastem ni bilo znano. Vedno pa se nahaja še 754 Avstrijcev v Sovjetski zvezi, katerih imena so zaznamovana v uradu notranjega ministrstva. Če se poleg teh nahaja še več Avstrijcev v Sovjetski zvezi, ni znano.

Prihodnji koroški velesejem na lastnem zemljišču

Sejmsko zemljišče, ki ga je celovško Olepševalno društvo pred dvajsetimi leti na St. Rupertski cesti z velikimi stroški priredilo in zgradilo veliko razstavno dvorano, je ob koncu vojne za svoja skladišča zasegla britanska zasedbena sila. Celovške razstave so se morale odvijati od tega časa v pomožnih šolskih prostorih. Celovska gospodarska razstava se je pred dvema letoma razvila v koroški velesejem.

Po mnogih pogajanjih, kjer so se mero-dajni činitelji trudili, da bi spet dobili lastno rastavno zemljišče na razpolago svojem namenu, je končno uspelo, da bo prihodnji velesejem leta 1954 organiziran na lastnem zemljišču. Velesejmsko zemljišče bodo za nek obmejni zemljiški kompleks še razširili za 30.280 kvadratnih metrov, ki ga je kupila mestna občina.

Dovoljena plačilna sredstva za potovanja v inozemstvo

Za potovanje v inozemstvo, v države, ki so članice Evropskega gospodarskega sveta (OEEC) daje avstrijska narodna banka inozemskih plačilnih sredstev v vrednosti 2600 šilingov, to je 100 dolarjev za osebo in leto (od 1. novembra do 31. oktobra) na raspolago. Za otroke do dvanajstega leta znaša najvišja meja 1300 šilingov.

K Evropskemu gospodarskemu svetu pripadajo države Belgija, Luksemburg,

Danska, Zapadna Nemčija, Francija, Grška, Irska, Italija, Nizozemska, Norveška, Portugalska, Švedska, Švica, Turčija, in Anglija.

Inozemska plačilna sredstva kot čeke, kreditna pisma, plačilne nakaznice ali prenakazila, do protivrednosti 200 šilingov tudi v valutah, bankovcih in kovančih onih dežel, kamor je potovanje namenjeno, se dobijo pri Avstrijski narodni danki na Dunaju, pri njenih podružnicah, trgovcih z devizami in menjalnicah.

Za vsako potovanje v evropske države, ki niso članice Evropskega gospodarskega sveta, je kakor doslej dovoljeno za vsako potovanje vzeti v inozemstvo plačilna sredstva v protivrednosti 150 šilingov in 1000 šilingov avstrijskih denarnih sredstev brez posebnega dovoljenja Avstrijske narodne banke.

ADRIA GETRÄNKE
R. in K. BAKARIČ
Žrelec — Ebental
Prvovrstne žgane pijače s sinjega Jadrana

Izdajatelj, lastnik in založnik lista: Dr. Franc Petek, Velikovec. Uredništvo in uprava: Celovec, Gasometergasse 10. Telefon 16-24. Za vsebino odgovarja: Rado Janežič. — Tiska: Založniška in tiskarska družba z o. j. Drava, Celovec. — Dopisi naj se pošiljajo na poslovni Klagenfurt, 2, Postschleifach 17.